

Kuvataiteilijoiden arvio toimeentulostaan eläkkeellä

Jenni Tanskanen

Opinnäytetyö

Liiketalouden koulutusohjelma

2014

Liiketalouden koulutusohjelma

<p>Tekijä tai tekijät Jenni Tanskanen</p>	<p>Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2009</p>
<p>Raportin nimi Kuvataiteilijoiden arvio toimeentulostaan eläkkeellä</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 54 + 11</p>
<p>Opettajat tai ohjaajat Tarja Aho</p>	
<p>Kuvataiteilijoiden sosiaali- ja eläketurvasta on tehty 2000-luvulla useita raportteja, jotka osoittavat kuvataiteilijoiden toimeentulon olevan keskimääräistä suomalaista heikompaa. Tämän opinnäytetyön tavoite on selvittää kuvataiteilijoiden omia käsityksiä ja arvioita eläkkeenaikaisesta toimeentulosta.</p> <p>Viitekehys koostuu Suomen eläkejärjestelmän lisäksi kuvataiteilijan eläketurvaan liittyvien seikkojen tarkastelusta. Ongelmakohdiksi kuvataiteilijoiden eläketurvassa havaitaan kuvataiteilijoiden eläkekertymän pienuus, yrittäjän eläkelain huono sovellettavuus kuvataiteilijan työhön sekä eläketurvan perustuminen eri eläkelaitoksiin ja -lakeihin.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena survey- eli kyselytutkimuksena. Yhteistyöhöinä tutkimuksen toteuttamiselle toimivat Suomen Taiteilijaseura sekä Teollisuustaitteen Liitto Ornamo, joiden jäsenistölle kysely lähetettiin maaliskuussa 2014. Kyselylomakkeella kuvataiteilijoita pyydettiin arvioimaan oman eläkkeen sekä riittävän eläkkeen suuruutta ja taloudellisen varautumisen tarpeellisuutta. Lisäksi kartoitettiin kuvataiteilijoiden aikeita säästää eläkeikää varten.</p> <p>Enemmistö kuvataiteilijoista arvioi jäävänsä eläkkeelle vasta yli 69-vuotiaana ja saavansa eläkettä alle 1000 euroa kuukaudessa. Vastaajista enemmistön mielestä taloudellinen varautuminen eläkeikää varten on tarpeellista, mutta suurin osa ei kuitenkaan ole aloittanut säästämistä eläkeikää varten. Enemmistö vastaajista on myös huolissaan taloudellisesta toimeentulostaan eläkeikäisenä. Naiset arvioivat eläkkeensä suuruuden pienemmäksi kuin miehet ja ovat myös miehiä enemmän huolissaan taloudellisesta pärjäämisestään eläkkeellä.</p>	
<p>Asiasanat eläkeikä, taiteilijat, eläkkeet</p>	

Degree programme in Business

<p>Authors Jenni Tanskanen</p>	<p>Group or year of entry 2009</p>
<p>The title of thesis Artists' estimates of their livelihood during their retirement</p>	<p>Number of pages and appendices 54 + 11</p>
<p>Supervisor(s) Tarja Aho</p>	
<p>During the 21st century several studies have been conducted on the artists' pensions and social security. The reports indicate that the livelihood of the artists' in Finland is below that of the average Finnish citizen. The main objective of this Bachelor's thesis was to determine artists' own estimates of their livelihood during their retirement.</p> <p>The theory section is based on the Finnish pension system and the pension system is also examined from the artists' perspective. The problems in the pension security of the artists' are the small amount of pension accrual and that the pension security is based on several different pension laws. For instance the pension law of the entrepreneurs is difficult to apply to entrepreneurs in the art field.</p> <p>The research was conducted as a quantitative questionnaire. Partners in conducting the survey were The Artists' Association of Finland and The Finnish Association of Designers Ornamo and the questionnaire was sent to the members of these associations in March 2014. The members were asked to estimate the amount of their pension and the adequate amount of pension and also to value if it's necessary or not to prepare financially for retirement. They were also asked if they are planning to save money for the retirement.</p> <p>Most of the artists estimated that they are going to retire when they are over 69 years old and that their pension accrual is less than 1000 euros a month. Most of them also think that it is necessary to prepare financially for retirement but most of them haven't still started to save money. Most of them also answered that they are worried about their livelihood during retirement. Women estimated their pension to be smaller than men and they were also more worried about their livelihood.</p>	
<p>Key words retirement, artists, pension</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaus	2
2	Eläkejärjestelmä Suomessa.....	4
2.1	Suomen väestörakenne	6
2.2	Työeläke.....	7
2.3	Kansaneläke	10
2.4	Takuueläke	11
2.5	Vapaaehtoinen eläkesäästäminen	12
2.6	Kokonaiseläke.....	13
3	Kuvataiteilijoiden eläketurva.....	16
3.1	Kuvataiteilijoiden työmarkkina-asema.....	16
3.2	Työsuhde	18
3.3	Yrittäjä.....	19
3.4	Apurahansaaja.....	21
3.5	Valtion taiteilijaeläke	24
3.6	Ongelmakohtia	25
4	Tutkimuksen toteutus.....	27
4.1	Suomen Taiteilijaseura ja Teollisuustaiteen Liitto Ornamo.....	27
4.2	Tutkimusaineisto ja -menetelmät	28
5	Tutkimustulokset.....	31
5.1	Eläkkeen arvioitu suuruus	32
5.2	Taloudellinen varautuminen eläkeikää varten.....	34
5.3	Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti.....	38
5.4	Tutkimuksen virhelähteitä.....	39
6	Pohdinta	41
6.1	Mahdollisia jatkotutkimusaiheita	42
6.2	Ammatillinen kehittyminen.....	43
	Lähteet.....	45
	Liitteet.....	55

1 Johdanto

Suomen eläkejärjestelmä ja eläke-ennusteet ovat viime vuosina olleet säännöllisesti esillä mediassa ja julkisessa keskustelussa. Esimerkiksi vuoden 2013 alussa julkaistiin Suomen Eläketurvakeskuksen tilaama kansainvälinen arvio, jossa todettiin Suomen eläkejärjestelmän olevan kattava ja kestävä, mutta tarvitsevan uudistuksia kuitenkin ennen pitkää (Taloussanommat 2013). Alexandria pankkiiriliike Oyj:n kesällä 2013 teettämän tutkimuksen mukaan 63 prosenttia suomalaisista uskoo elintasonsa laskevan taloudellisista syistä työelämästä poisjäännin jälkeen. Lisäksi vain 14 prosenttia suomalaisista uskoo työeläkkeen kattavan kaikki elinkustannukset. 65 prosenttia kaikista vastaajista uskoo tietävänsä tarkasti tai melko tarkasti paljonko on nykyhetkeen mennessä kerryttänyt eläkettään, mutta selvää eroa on havaittavissa eri ikäryhmissä: yli 50-vuotiaista 76 prosenttia tietää työeläkkeensä suuruuden kun taas 25–29-vuotiaista 45 prosenttia. (Alexandria pankkiiriliike 2013). Kyselyn tuloksia uutisoitiin useissa eri lehdissä, esimerkiksi Talouselämässä (Talouselämä 2013), Kauppalehdessä (Laakso 2013) ja Iltalehdessä (Hakala 2013).

Kuvataiteilijoiden toimeentulosta, työttömyydestä ja eläkkeestä on myös säännöllisesti uutisoitu ja keskusteltu julkisuudessa. Helsingin Sanomat uutisoi maaliskuussa 2014 Taiteilijan Asema 2010 -tutkimuksen tuloksista, jotka osoittavat kuvataiteilijoiden työttömyyden olevan yleisempää ja monien taiteilijaryhmien palkkojen olevan alempia kuin suomalaisten keskimäärin. Lisäksi taiteilijoiden taiteellisesta työstä saadut tulot ovat laskeneet kymmenen prosenttia viimeisten kymmenen vuoden aikana. (Luukka & Viljanen 2014.) Kuvataiteilijoiden eläkekertymä nousi otsikoihin vuoden 2011 alkupuolella, kun Taidemaalari liitto julkaisi tutkimuksensa jäsenistönsä eläketurvan karttumisesta. Tutkimuksen mukaan kuvataiteilijoiden eläkkeet jäävät noin kolmannekseen keskimääräisistä eläkkeistä. Apurahansaajien eläketurvaan tehtiin parannuksia vuonna 2009, mutta vaikka kuvataiteilija saisi 36-vuotiaasta lähtien loppu-uransa ajan täysimääräistä apuraha, ei niistä kertynyt eläke ylitä edes 690 euron takuueläkkeen rajaa. (Iranto 2011).

1.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaus

Tämä opinnäytetyö käsittelee kuvataiteilijoiden eläketurvaa. Aihe on ajankohtainen, sillä yleisen eläkekeskustelun lisäksi viime vuosina on kiinnitetty huomiota myös nimenomaan kuvataiteilijoiden ammattiryhmään, joka aiemmin on helposti jäänyt muuten koko väestön kattavan eläkejärjestelmän ulkopuolelle (Mela 2014a). Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia kuvataiteilijoiden omaa suhtautumista eläkkeensä kertymiseen sekä eläkkeen aikaiseen toimeentuloon ja selvittää, millainen käsitys kuvataiteilijoilla on oman eläkkeensä suuruudesta tulevaisuudessa. Sosiaali- ja terveysministeriö selvitti syksyllä 2012 taiteellisella alalla itsensä elättävien sosiaaliturvaa. Selvityksen jälkeen Suomen Taiteilijaseura on esittänyt syksyllä 2013, että kuvataiteilijoiden eläketurva tulisi turvata ja järjestelmää yksinkertaistaa sen sijaan, että taiteellinen työskentely vakuutetaan kahden eri järjestelmän, Maatalousyrittäjän eläkelakien eli MYEL-järjestelmän ja yrittäjän eläkelain eli YEL-järjestelmän mukaan. (Finlands svenska författareförening rf, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen Säveltäjät ry & Suomen Taiteilijaseura ry 2013.)

Tutkimus toteutetaan kvantitatiivisena survey- eli kyselytutkimuksena. Yhteistyötahona kyselyn toteutuksessa toimivat Suomen Taiteilijaseura ja Teollisuustaiteen Liitto Ornamo, joiden kautta kysely lähetetään sähköpostitse järjestöjen jäsenille. Tutkimusjoukko rajataan siis Suomen Taiteilijaseuran noin 3000 sekä Ornamon noin 2100 ammatikuvataiteilijajäsentä (Ornamo 2014a; Taulukko 4). Suomen Taiteilijaseuran jäsenliitot ovat kokeellisten taiteenalojen yhdistys Muu ry, Suomen Kuvanveistäjäliitto, Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto, Suomen Taidegraafikot, Taidemaalari liitto ja Valokuvataiteilijoiden liitto (Suomen Taiteilijaseura 2014c). Ornamon jäsenjärjestöjä ovat Sisustusarkkitehdit SIO, Tekstiilitaiteilijat TEXO, Teolliset muotoilijat TKO, Taiteilijat O, Muotitaiteilijat MTO sekä Keraamikot-intressiryhmä (Ornamo 2014b).

Tutkimusongelma voidaan esittää pää- ja alakysymysten avulla seuraavasti:

- Millainen on kuvataiteilijoiden arvio toimeentulostaan eläkkeen aikana?
  1. Minkä suuruista eläkettä kuvataiteilijat odottavat saavansa eläkeiän saavutettuaan?
  2. Miten kuvataiteilijat aikovat varautua taloudellisesti eläkeajan varalle?
  3. Minkä ikäisenä kuvataiteilijat aikovat jäädä eläkkeelle?

Taiteilija voidaan määritellä monella eri tavalla ja menetelmällä lähestymistavasta riippuen. Tässä opinnäytetyössä taiteilija määritellään taidetta työkseen harjoittavaksi henkilöksi. Tutkimuksen ulkopuolelle rajataan harrastuksenaan taidetta harjoittavat henkilöt, mutta taiteilijalla voi olla myös muita ammatteja ja tulonlähteitä. Tässä opinnäytetyössä ammattitaiteilijan määrittelyn perusteena toimii jäsenyys taiteilijajärjestössä. Vastava perustelu on ollut osana kuvataiteilijan määritelmää myös esimerkiksi Taiteilijan asema -tutkimusjulkaisuissa (Rensujeff 2014, 19). Taiteilija-termin sijaan tässä opinnäytetyössä suositetaan termiä kuvataiteilija. Termi kuvataiteilija kuvaa tutkittavaa otosta paremmin, sillä otokseen ei kuulu musiikki-, teatteri-, sirkus- tai kirjallisuustaitteen harjoittajia.

Apurahansaajalla tarkoitetaan tässä työssä henkilöä, joka harjoittaa taiteellista toimintaa henkilökohtaisesti myönnetyn apurahan turvin olematta kuitenkaan työsuhteessa apurahan myöntäjään. Myös työsuhteessa olemattomat henkilöt, jotka tekevät taiteellista työtä apurahan saaneessa taiteilijaryhmässä, ovat apurahansaajia. Apurahansaaja voi olla myös henkilö, joka tekee töitä työsuhteessa, mutta joka saa apurahan työsuhteesta erillistä taiteellista toimintaa varten. (Maatalousyrittäjän eläkelaki 22.12.2006/1280 2 luku 8a§.)

2 Eläkejärjestelmä Suomessa

Eläkevakuutus on osa Suomen sosiaaliturvajärjestelmän toimeentuloturvaa, jonka tavoitteena on turvata ihmisille riittävä toimeentulo kaikissa elämäntilanteissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014b). Suomen eläkejärjestelmä takaa toimeentulon vanhuuden, työkyvyttömyyden sekä perheenhuoltajan kuoleman varalta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a). Suomen eläkejärjestelmä koostuu kansaneläke- ja työeläkejärjestelmästä sekä erityisiä riskejä varten säädettyistä laeista, kuten liikenne- ja tapaturmavakuutuslaeista. Lisäksi laki takuueläkkeestä tuli voimaan vuoden 2011 alkupuolella. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos, 14.)

Työeläke- ja kansaneläkejärjestelmät täydentävät toisiaan. Henkilöt, jotka asuvat Suomessa ja täyttävät asumisaikaan liittyvät minimivaatimukset voivat kuulua kansan- ja takuueläkejärjestelmien piiriin. Työeläke kattaa työuransa aikana työsuhteessa olleen väestön sekä yrittäjätoimintaa harjoittaneet henkilöt. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 14.) Työ- ja kansaneläkettä maksetaan eri tavoin eläkkeen hakijan tilanteen mukaan; esimerkiksi vanhuuseläkettä maksetaan työuran päätyttyä ja työkyvyttömyyseläkettä sairauden estettyä työnteon. Jos työuran aikaisiin ansiotuloihin perustuvan työeläkkeen määrä jää pieneksi tai sitä ei kerry ollenkaan, kansaneläkkeen voi saada täysimääräisenä. Kansaneläkkeen määrä vastaavasti pienenee asteittain työeläkkeen määrän kasvaessa. Takuueläkettä saavat vain pienituloisimmat eläkkeensaajat. (Eläketurvakeskus 2013a.)

Työeläke- ja kansaneläkejärjestelmiin kuuluu eri eläkelajeja, kuten vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke ja perhe-eläke. Lisäksi työeläkejärjestelmä tarjoaa osa-aikaeläkettä. Vanhuuseläke on etuus, joka mahdollistaa eläkeiän saavuttaneen henkilön jäämisen pois työelämästä. Työkyvyttömyyseläke korvaa tulotason menetystä pitkäaikaisen työkyvyttömyyden myötä ja perhe-eläkettä maksetaan edunjättäjän kuoleman jälkeen leskelle ja lapselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a.)

Eri eläkejärjestelmien ja eri eläkelajien mukaista eläkettä on mahdollista saada samanaikaisesti. Vuoden 2012 lopussa eläkettä sai 1 494 000 henkilöä, joista Suomessa asuvia

oli 1 432 000 (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 24). Kaikista eläkkeensaajista 93 prosenttia sai työeläkettä ja 45 prosenttia kansaneläkejärjestelmän mukaista eläkettä. Sekä kansan- että työeläkejärjestelmän mukaista eläkettä sai 39 prosenttia. Pelkästään kansaneläkettä sai noin viisi prosenttia eläkkeensaajista. Omaa eläkettä sai 1 446 000 henkilöä, perhe-eläkettä 233 000 henkilöä ja molempia samanaikaisesti sai 233 000 henkilöä. Kaikista oman eläkkeen saajista vanhuuseläkettä sai noin 80 prosenttia. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 14, 19, 24.) Vuoden 2012 aikana vanhuuseläkkeelle siirtyi yhteensä 48 400 henkilöä (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 26).

Vuoden 2012 aikana eläkkeitä maksettiin yhteensä noin 25,7 miljardia euroa, mikä oli noin 43 prosenttia sosiaalimennoista ja 13 prosenttia bruttokansantuotteesta. Työeläkkeiden osuus tästä oli 22 miljardia euroa, Kansaneläkelaitoksen eli Kelan eläkkeiden 2,6 miljardia euroa ja sotilas-, liikenne- tai tapaturmavakuutuksesta myönnettävien tai rekisteröimättömien lisäeläkkeiden 1,1 miljardia euroa. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 25.) Keskimääräinen vanhuuseläke vuonna 2012 eläkkeelle jääneillä henkilöillä oli 1809 euroa kuukaudessa. Naisten keskimääräinen vanhuuseläke oli 1508 euroa ja miesten 2099 euroa. Naisten ja miesten välisten vanhuuseläkkeiden ero on suhteellisesti kuitenkin pienentynyt. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 26.)

Suomen eläkejärjestelmän voidaan katsoa saaneen alkunsa 1870-luvun virkamieseläkkeistä. Aina 1950-luvulle asti Suomessa kokeiltiin erilaisia yksityisiä ja yleisiä eläkejärjestelyjä. (Kontio 2007, 133–134.) Vuodesta 1937 voimassa ollut kansaneläkejärjestelmä uudistettiin vuonna 1956, jolloin siitä poistettiin ansiosidonnaisuus ja rahastointi. Viimeisin muutos vähimmäiseläketurvaan on tehty vuonna 2011, jolloin luotiin taakuuseläke. (Eläketurvakeskus 2013b.)

Nykymuotoinen työeläkejärjestelmä on saanut alkunsa pääasiassa 1960-luvulla, jolloin työntekijäin eläkelaki TEL ja lyhytaikaisissa työsuhteissa työskentelevien eläkelaki LEL astuivat voimaan. 1970-luvulla voimaan astuivat eläkelait yrittäjille. (Eläketurvakeskus 2013b.) Vuonna 2005 tehtiin työeläkkeisiin niiden historian merkittävimmät uudistukset, joiden tavoitteina olivat eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen 2-3 vuodella sekä

eläkejärjestelmän sopeuttaminen elinajan kasvuun. Keskeisimmät tällöin tehdyt muutokset olivat joustavaan eläkeikään siirtyminen, kannustinkarttumien ja elinaikakertoimen käyttöön ottaminen sekä eläkkeen kertyminen 18–67-vuotiaana tehdyn työuran, opiskelun ja lastenhoidon ajalta. (Eläketurvakeskus 2006, 2-3.) Vuoden 2005 uudistuksessa luotiin myös perusteet vuonna 2007 tapahtuneelle yksityisalojen työeläkelakien yhdistämiselle ja yksinkertaistamiselle (Eläketurvakeskus 2006, 2). Tällöin työntekijän eläkelaki TyEL yhdisti aiemmin perustetut TEL:n, LEL:n ja taiteilijoiden eläkelain TaEL:n vuoden 2007 alusta (Eläketurvakeskus 2012).

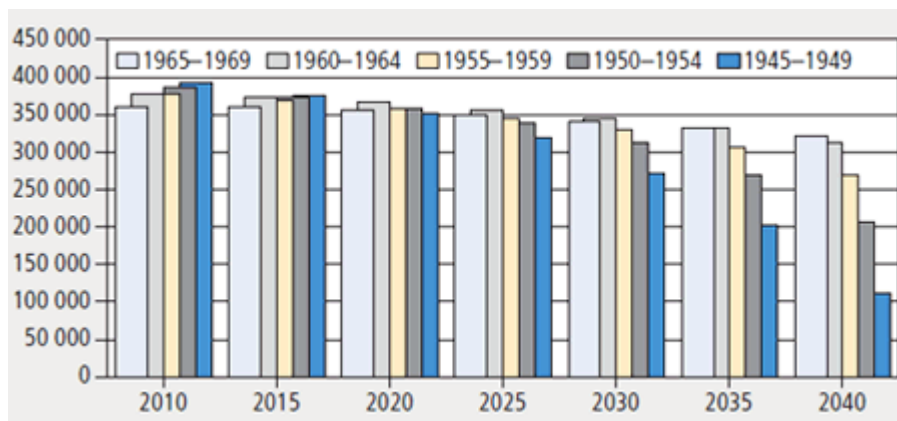
Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa eläketurvan kehittamisestä, lainsäädännön valmistelusta sekä ohjaa uudistusten toteuttamista (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a). Tammikuussa 2011 julkaistun sosiaali- ja terveyspolitiikan strategian mukaisia tavoitteita ovat esimerkiksi elinikäisen työssäoloajan pidentäminen kolmella vuodella vuoteen 2020 mennessä, eläkejärjestelmän rahoituksen turvaaminen ja eläkejärjestelmän uudistaminen vastaamaan paremmin elinajan pidentymisen sekä muuttuvien työolojen vaatimuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 7, 9.)

Osana sosiaaliturvaa eläkkeet ovat kansallisen päätäntävällän alaisia asioita, mutta Euroopan unioni pyrkii koordinoimaan jäsenvaltioidensa eläkepolitiikkaa. EU:n jäsenmaiden sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen EU:n sosiaaliturva-asetuksien perusteella onkin merkittävä lainsäädäntökokonaisuus (Eläketurvakeskus 2014d). (HE 159/2009.)

2.1 Suomen väestörakenne

Suomen väestön ikääntyminen asettaa haasteita eläkejärjestelmälle ja on johtanut eläkejärjestelmän uudistuksiin. 2010-luvulle tultaessa suureksi kansantaloudelliseksi ongelmaksi koettiin suurten ikäluokkien eläköitymisen aiheuttama eläkepommi, eli eläkeläisten määrän huomattavan kasvun aiheuttamat talousvaikutukset. Vuoden 2010 loppuun mennessä suurista ikäluokista, eli vuosina 1945–1949 syntyneistä suomalaisista, noin 60 prosenttia oli jo siirtynyt eläkkeelle (Pajunen & Ruotsalainen 2012, 11). Kuviossa 1 esitetyn, vuonna 2009 tehdyn väestöennusteen mukaan jo vuonna 2015 vuosien 1950–1965 aikana syntyneet ikäluokat ovat yhtä suuria kuin suuret ikäluokat ja 1950- ja 1960-

lukujen ikäluokat kasvattavat jatkossa eläkeläisten määrää. (Pajunen & Ruotsalainen 2012, 8-9.)

Kuvio 1. Väestöennuste 2009: Väestö iän mukaan 2010 ja 2040. (Pajunen & Ruotsalainen, 2012, 9.)

Väestöennusteen mukaan Suomen ikärakenne muuttuu merkittävästi vuoteen 2040 mennessä. Kuviossa 1 esitetyn ennusteen mukaisesti suurten ikäluokkien merkitys on tällöin jo hävinnyt. Vuoden 2010 lopussa yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli 17,5 prosenttia, kun taas ennusteen mukaisesti vuonna 2030 vastaavan ikäluokan osuus on 26 prosenttia. (Pajunen & Ruotsalainen 2012, 8-9.)

Suurten ikäluokkien eläköitymisen lisäksi haasteita aiheuttaa myös seuraavina vuosikymmeninä työelämästä jäävien ikäluokkien suurempi määrä suhteessa työmarkkinoille tuleviin ikäluokkiin. Vuonna 2010 käyttöön otettu elinaikakerroin säätelee eläkemenoa odotettavissa olevan eläkeiän kehityksen mukaisesti ja näin ollen pitkällä aikavälillä vähentää väestön ikääntymisen vaikutuksia eläkemenoon. (Ahonen & Knuuti 2007, 10.)

2.2 Työeläke

Työeläke on ansiosidonnainen työskentelyyn perustuva toimeentuloturvaetus (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014b). Työeläke turvaa työntekijänä tai yrittäjänä toimineen kohtuullisen kulutustason säilymistä (Eläketurvakeskus 2013a). 18-68-vuotiaana Suomessa tehty ansiotyö ja yrittäjätoiminta on työeläkevakuutettava, eli toisin sanoen työeläkettä kertyy kaikesta työuran aikaisesta ansiotyöstä. Tilapäinen ulkomailla työskentely

vakuutetaan työnantajan kotimaan mukaisesti. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 16.)

Myös tutkintoon johtavasta opiskelusta ja eräistä sosiaalietuuksista kertyy eläkettä. Tällaisia sosiaalietuuksia ovat esimerkiksi ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, sairauspäiväraha sekä vanhempainvapaalla maksettavat etuudet. Työnantaja vakuuttaa työntekijät ja perii eläkemaksut suoraan palkasta, kun taas yrittäjän tulee itse järjestää eläkevakuutuksensa työeläkevakuuttajalta. (Työeläke.fi 2014.)

Työeläkejärjestelmä koostuu julkisesta ja yksityisestä sektorista ja se sisältää useita eri eläkelajeja. Yksityisen puolen työeläketurva järjestetään suurimmaksi osaksi vakuutus-sopimuksin. Julkisen puolen työntekijät kuuluvat työnantajansa kautta julkisen puolen eläkelakien piiriin. (Eläketurvakeskus 2014b.) Julkisen sektorin työntekijöihin sovelletaan valtion eläkelakia VaEL, kunnallista eläkelakia KuEL, evankelis-luterilaisen kirkon eläkelakia KiEL, lakia ortodoksisesta kirkosta OrtKL, Suomen Pankin eläkesääntöä SP, Kansaneläkelaitoksen eläkesääntöä KEELA sekä Ahvenanmaan maakuntahallituksen eläkesääntöä. Yksityisen sektorin työntekijöihin sovelletaan työntekijän eläkelakia TyEL, yrittäjän eläkelakia YEL, maatalousyrittäjän eläkelakia MYEL, lakia maatalousyrittäjien luopumistuesta LUTUL sekä merimieseläkelakia MEL. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 17.)

Työeläkejärjestelmään kuuluvat eläkelajit ovat vanhuus-, työkyvyttömyys-, perhe- ja osa-aikaeläke. Eläkkeensaajan on mahdollista saada samanaikaisesti usean työeläkelain ja usean eri eläkelajin mukaista työeläkettä. Työeläkkeen määrään vaikuttavat vuosiansiot, ikää vastaava karttumisprosentti, syntymävuosiluokkaa vastaava elinaikakerroin sekä indeksitarkistukset. Vuodesta 2005 lähtien karttunut työeläke lasketaan erikseen kultakin vuodelta ja ennen vuotta 2005 ansaitut eläkkeet lasketaan karttumisvuonna voimassa olleiden lakien mukaan. (Knuuti & Ritola 2013, 11.)

18–52-vuotiaana vanhuuseläkettä kertyy 1,5 prosenttia työvuoden ansioista. 53–62-vuotiaana karttumisprosentti on 1,9 ja 63–67-vuotiaana 4,5. Eläkkeen ohessa tehdystä työstä tai yrittäjätoiminnasta kertyy eläkettä 1,5 prosenttia 68-vuotiaaksi asti.

Työeläkejärjestelmästä voi jäädä eläkkeelle joustavasti 63 ja 68 ikävuoden välillä. Vanhuuseläkettä voi myös lykätä 68 ikävuoden yli, jolloin lykättyä vanhuuseläkettä korotetaan 0,4 prosentilla kuukautta kohti. (Knuuti & Ritola 2013, 11.)

Suomalaisten elinajanodotteen nousun huomioimiseksi vuonna 2010 otettiin käyttöön elinaikakerroin, jonka avulla eläkemenoa sopeutetaan keskimääräisen eliniän muutoksiin. Elinajanodotteen ollessa nousussa elinaikakerroin pienentää kuukausittain maksettavaa eläkettä, kaventamatta kuitenkaan eläkkeensaajan koko vanhuuseläkeajan eläkekertymää eläkkeensaajan eläessä elinaikaodotteen mukaiseen ikään saakka. Sosiaali- ja terveysministeriön (2013) mukaan elinaikakertoimen tavoitteena on työurien pidentäminen elinaikakertoimen eläkettä pienentävän vaikutuksen minimoimiseksi. Elinaikakerrointa sovelletaan työeläkkeisiin, eli sitä ei sovelleta kansan- tai takuueläkkeen määrään. (Knuuti & Ritola 2013, 14.)

Indeksit vaikuttavat eläkkeen suuruuteen. Eläkettä määrättäessä työuran aikaiset tulot tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon käyttämällä palkkakerrointa, joka vuonna 2013 oli 1,327. Jo maksussa olevat eläkkeet tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä, jonka pisteluku vuonna 2013 oli 2475. Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa palkkakerroimen ja työeläkeindeksin vuosittain Tilastokeskuksen virallisten ansiotasojen ja kuluttajahintaindeksisarjojen perusteella. (Knuuti & Ritola 2013, 14.)

Työeläkejärjestelmän yksityisen sektorin eläkkeiden rahoitus perustuu vakuuttamiseen. Osittain rahastoivan ja osittain jakojärjestelmän mukaisen järjestelmän mukaisesti menot peitetään vakuutusmaksuilla ja rahastojen korkotuotoilla. Työntekijä ja työnantaja maksavat yhdessä TyEL:n mukaiset vakuutusmaksut, kun taas yrittäjä maksaa itsenäisesti yrittäjäeläkelakien mukaisen vakuutusmaksunsa. Julkisella sektorilla kuntien eläkkeistä vastaavat jäsenyhteisöt keräämällä varoja eläkevastuurahastoon. Valtion eläkelain mukaiset eläkemaksut kerätään Valtion Eläkerahastoon. Työntekijäin eläkemaksua maksamalla myös julkisen sektorin työntekijät osallistuvat eläkkeiden rahoitukseen. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 18.)

Työeläkejärjestelmässä rahaa on kerätty työntekijöiltä ja -antajilta vuosittain enemmän kuin mitä eläkkeitä on maksettu eläkeläisille ja ylimääräiset vakuutusmaksutulot on rahastoitu. Vuonna 2013 tämä suhde muuttui ja yksityisalojen palkansaajajärjestelmän vakuutusmaksutulo on pienempi kuin eläkemenot ensimmäistä kertaa eläkejärjestelmän historiassa. Vakuutusmaksutulojen ja eläkemenojen välinen ero olisi tasoitettavissa esimerkiksi eläkemaksujen korotuksilla. Työnantajat hoitavat suurimman osan eläkemaksuista, joten korotus voisi johtaa työllisyyden huononemiseen ja talouskasvun hiipumiseen. Eläkevarojen sijoitustuottojen lisääminen voisi lisätä tuloja, mutta se vaatisi riskialttiimpaa sijoitustoimintaa. Myös eläke-etujen säätäminen, kuten työurien pidentäminen, tasoittaisi tulojen ja menojen välistä eroa. (Parviala 2013.)

2.3 Kansaneläke

Kansaneläke on Suomessa asumiseen perustuva toimeentuloturvaetus, jolla turvataan kaikille eläkeläisille perustoimeentulo työeläkkeen jäädessä pieneksi tai jos sitä ei ole kertynyt ollenkaan lyhyen työuran tai alhaisen ansiotason vuoksi (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014b). Kansaneläke-etuuksiin kuuluvat vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeet sekä perhe-eläkkeet ja kuntoutusetuudet. Suomessa asuvalla henkilöllä on kansaneläkelainsäädännön mukaan oikeus kansaneläkkeeseen, jos hän on asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan täytettyään 16 vuotta ja muut hänen saamansa eläkkeet jäävät alle asetetun tulorajan, jolla kansaneläkettä voi saada (Kela 2013). Useaa eri kansaneläkkeen lajia ei kuitenkaan voi saada samanaikaisesti. Esimerkiksi vanhuuseläkeoikeuden alkaessa työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeet lakkaavat (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 15). (Eläketurvakeskus 2014e.)

Kansan- ja työeläke yhteen sovittamalla saadaan eläkkeensaajan kokonaisaläke, jossa jokainen työeläkkeenä saatu euro pienentää kansaneläkkeen määrää 50 sentillä. Vuonna 2014 yksinasuvan henkilön täysi kansaneläke on 633,91 euroa ja avo- tai avioliitossa asuvan 562,27 euroa. Täyttä kansaneläkettä voi saada, jos työeläkkeen yhteismäärä bruttona on korkeintaan 55,95 euroa kuukaudessa (Kela 2014b). Kansaneläkettä ei saa ollenkaan, jos työeläkettä kertyy yksinasuvalla vähintään 1310,30 euroa tai avo- tai avioliitossa asuvalla vähintään 1166,96 euroa kuukaudessa. Ulkomailta maksettavat eläkkeet

voivat tietyin edellytyksin pienentää maksettavan kansaneläkkeen määrää. (Eläketurvakeskus 2014e.)

Vanhuuseläkkeelle jäämisen ikäraja kansaneläkejärjestelmässä on 65 vuotta. Ennen vuotta 1952 syntyneet voivat hakea varhennettua vanhuuseläkettä 62-vuotiaana ja tätä nuoremmat 63-vuotiaana. Varhennus kuitenkin pienentää kertynyttä eläkettä pysyvästi, sillä sitä vähennetään 0,4 prosentilla jokaista varhennettua kuukautta kohti. Jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin 65-vuotiaana, voi kansaneläkkeeseen saada 0,6 prosentin kuukausitason lykkäyskorotuksen. (Eläketurvakeskus 2014e.) Kansaneläkkeiden maksusta vastaa Kela. Kelan maksamat eläkkeet rahoittaa valtio ja ne on sidottu hintatason muutoksiin kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisesti (Laki kansaneläkeindeksistä 456/2001). (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 15–16).

2.4 Takuueläke

Laki takuueläkkeestä astui voimaan 1.3.2011. Se takaa Suomessa asuvalle henkilölle vähimmäiseläkkeen, parantaen näin pienituloisimpienkin eläkeläisten toimeentuloa. Jos eläkkeensaajan kokonaisu-eläke ennen verotusta jää alle laissa määritellyn eläketulorajan, joka vuonna 2014 on 743,38 euroa, voidaan puuttuva osa maksaa takuueläkkeenä. (Eläketurvakeskus 2014e.) Takuueläkettä saavat täytenä vain ne, jotka eivät saa mitään muita eläkkeitä kotimaasta tai ulkomailta. Muiden eläkkeiden määrä vähennetään takuueläkkeen määrästä täysimääräisenä. Takuueläkkeen määrään vaikuttavat ainoastaan muut eläketulot, eli perhesuhteilla ei ole merkitystä takuueläkkeen saamisen kannalta. (Kela 2014c.) Takuueläkettä myönnetään vasta, kun kaikkia muita eläkkeitä on haettu (Kela 2014a).

Takuueläkettä voidaan myöntää henkilölle, joka on asunut Suomessa vähintään kolme vuotta täytettyään 16 vuotta ja joka saa takuueläkkeeseen oikeuttavaa eläkettä eli vanhuuseläkettä, työkyvyttömyyseläkettä, työttömyyseläkettä tai maatalousyrittäjien luopumistukea. Sellainen maahanmuuttaja, joka ei saa mitään näistä eläkkeistä, on myös oikeutettu takuueläkkeeseen, jos hän on täyttänyt 65 vuotta tai on yli 16-vuotias kansaneläkelain mukaisesti työkyvytön. Takuueläkettä maksetaan vain tilapäisesti ulkomailla

oleskelevälle, ei pysyvästi ulkomailla asuville. (Kela 2014a.) Takuueläkettä työ- tai kansaneläkkeen ohella sai vuoden 2012 lopussa 100 300 eläkeläistä, mikä on noin 8 % eläkkeensaajista (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 20).

2.5 Vapaaehtoinen eläkesäästäminen

Vapaaehtoisella eläkesäästämällä on mahdollista täydentää lakisääteistä eläketurvaa. Eläkesäästämisen aloittamiseen voi olla tarvetta esimerkiksi vajaan työhistorian, kausitöiden tai lyhyiden työsuhteiden vuoksi, mutta tarvetta yksilölliseen varautumiseen lisäävät myös muutokset yleisessä taloustilanteessa ja väestön ikärakenteessa. (HE 159/2009.) Eläkesäästämistuotteita ovat vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus ja sidottu pitkäaikaissäästösopimus (Finanssivalvonta 2014a).

Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus maksetaan vakuutuksenottajalle sovitusta iästä lähtien vanhuuseläkkeenä, joten eläkevakuutuksille on tyypillistä pitkäaikaiset sopimussuhteet. Yksilöllisiä eläkevakuutuksia myöntävät henkivakuutusyhtiöt ja niitä valvoo Finanssivalvonta. Yksilöllisestä eläkevakuutuksesta maksettava eläke määräytyy kertyneiden vakuutussäästöjen perusteella, joita vakuutuksenottaja maksaa sovitun maksusuunnitelman mukaisesti. Korkosidonnaisen eläkevakuutuksen tuotto muodostuu laskuperustekorosta sekä erillisestä vakuutusyhtiön vuotuiseen tulokseen perustuvasta lisäkorosta. Sijoitussidonnaisen eläkevakuutuksen tuotto perustuu taas vakuutuksenottajan valitsemien rahastojen tuottoihin. Vakuutussäästöjen tuotto voi siis olla korkosidonnaista vakuutusta parempi sijoituskohteiden kehittyessä suotuisasti, mutta toisaalta sijoituskohteiden huono kehitys voi johtaa vakuutussäästöjen alenemiseen. Tällaisessa eläkevakuutuksessa sijoitusten riskipitoisuutta vähennetään eläkkeen alkamisen lähestyessä. Eläkevakuutuksen ottaja voi olla vakuutettu itse, puoliso tai työnantaja. (Ahonen & Knuuti 2007, 96–98.) Vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten maksujen verovähennysoikeutta on muutettu useaan otteeseen. Vakuutuksen perusteella maksettava eläketulo verotetaan pääomatulona eikä kokonaiseläketurvan taso vaikuta verovähennysoikeuteen. (Ahonen & Knuuti 2007, 99–100.)

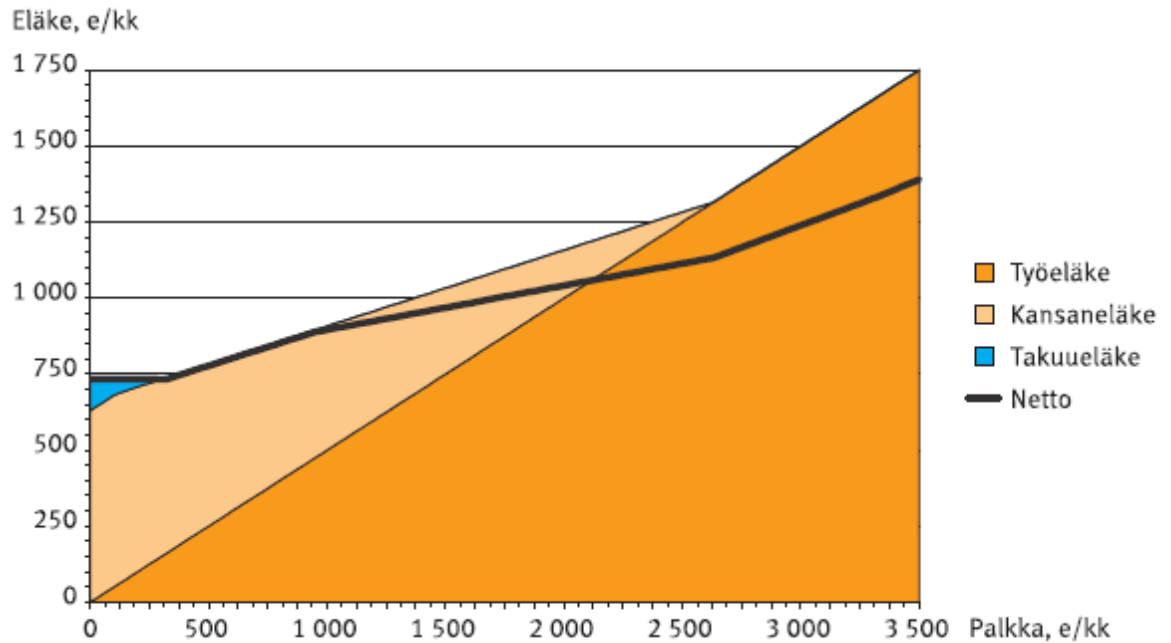
Eläkevakuutuksia on järjestetty Suomessa noin sadan vuoden ajan (Ahonen & Knuuti 2007, 96). 1990-luvun puoliväliin vapaaehtoinen eläkesäästäminen oli Suomessa vähäistä, mutta 2000-luvulla sen rooli kasvoi huomattavasti (HE 159/2009). Vuonna 2012 vapaaehtoisia eläkevakuutuksia ja muita pitkäaikaissäästämissopimuksia oli yhteensä noin 800 000 henkilöllä (HE 90/2012). 2010-luvun puolivälissä EU-tasolla laadittujen, kansallisia eläkejärjestelmiä vertailevien raporttien mukaan jäsenvaltioiden yleinen kehityssuuntaus on eläketulojen rahoittamisen vastuun siirtäminen enenevässä määrin julkiselta ja yksityiseltä sektorilta kotitalouksille, mikä on johtanut Suomessakin vapaaehtoisen yksilöllisen eläkesäästämisen kehittämiseen. (HE 159/2009.)

Sidotussa pitkäaikaissäästämisessä eli PS-säästämisessä eläkesäästäjä tekee rahatalletuksia säästämisilille, josta rahat sijoitetaan edelleen eri sijoituskohteisiin, kuten osakkeisiin, sijoitusrahastoihin tai joukkovelkakirjalainoihin. Talletuspankit, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt tarjoavat PS-säästämissopimuksia. Sopimussuhde on pitkäaikainen, sillä säästetyt varat ovat sidottuina eläkeiän alkamiseen asti. (Finanssivalvonta 2014b.)

Suomen hallituksen 2010-luvun eläkepolitiikan mukaisia tavoitteita ovat työurien pidentäminen ja eläkkeelle siirtymisiän nostaminen. Eläkesäästämisen tukeminen verohelpotuksin oli epäjohdonmukaista näiden tavoitteiden kanssa, joten vuoden 2013 alusta astui voimaan lainmuutos, jonka myötä vapaaehtoisen eläkevakuutuksen eläkeikää nostettiin 68 vuoteen aiemman 63 vuoden sijaan. Muutos todennäköisesti vähentää uusien eläkesäästämissopimusten määrää eläkesäästäjien päätyessä säästämään säästövarojen joustavan nostamisen sallivan säästämismuodon valintaan. (HE 90/2012.)

2.6 Kokonaiseläke

Eläkkeensaajan lakisääteisen eläketurvan muodostavat työeläke ja kansan- sekä takuueläke. Lisäksi kokonaiseläkkeeseen voi kuulua yksityishenkilön tai työnantajan maksama lisäeläke. Kokonaiseläkkeen muodostumista työuran aikaisen palkan mukaan vuonna 2013 kuvaa kuvio 2. Kuviossa 2 oletetaan, että kyseessä on yksinasuva eläkkeensaaja, jonka työeläke on 50 prosenttia palkasta. Kansan- ja takuueläke alkavat 65-vuotiaana. (Knuuti & Ritola 2013, 35.)

Kuvio 2. Takuueläkkeen muodostuminen työuran palkan mukaan vuonna 2013.

(Knuuti & Ritola 2013, 35.)

Lopullinen eläketaso muodostuu verotuksen ja sosiaaliturvamaksujen jälkeen käteen jäävästä eläkkeestä. Työeläke, kansaneläke ja takuueläke ovat verotettavaa tuloa. Ansio-
tuloerotuksessa nämä lakisääteiset eläkkeet ovat lievemmin verotettuja kuin vastaava
palkkatulo johtuen eläketulojen erityisvähennyksistä verotuksessa. Vapaaehtoisen yksi-
löllisen eläkevakuutuksen mukainen eläketulo on veronalaista pääomatuloa ja vapaaeh-
toisen eläkkeen maksuista saa vähennyksen tuloverotuksessa. (Eläketurvakeskus
2014c.)

Eläkkeensaajan tulotaso voidaan mitata eri tavoin, kuten keskimääräisiä eläkkeitä ver-
taamalla. Työeläkejärjestelmän, työurien pidentymisen ja palkkojen kasvun myötä keski-
määräiset eläkkeetkin ovat kasvaneet. Eläkkeen määrä voidaan myös suhteuttaa eläk-
keensaajan tulotasoon ennen eläköitymistä, jolloin voidaan käyttää käsitettä korvaus-
suhde. Eläkkeen tason sijaan voidaan tarkastella eläkkeensaajan toimeentuloa, jolloin
kotitalouden koon ja asumismuodon merkitys korostuu. Esimerkiksi omistusasunnossa
asuminen tulee usein edullisemmaksi kuin vuokra-asunnossa asuminen. (Eläketurvakes-
kus 2014a.)

Vuosien 2000 ja 2010 välillä keskimääräinen eläke on noussut noin 20 prosenttia kaikkien eläkkeensaajien osalta ja vanhuuseläkkeellä olevien osalta noin 26 prosenttia. Samalla aikavälillä pienten eläkkeiden määrä on vähentynyt. Vuonna 2000 yli puolella eläkkeensaajista kuukausieläkkeen määrä jäi alle 1000 euron, kun taas vuonna 2010 alle 1000 euroa kuukaudessa sai enää 35 prosenttia eläkkeensaajista. Eläkkeensaajien tulotaso on kohentanut verotuksen keventymisen lisäksi se, että eläkkeet perustuvat työurien pidentymiseen sekä parantuneeseen palkkatasoon. (Taloussanomat 2011.)

3 Kuvataiteilijoiden eläketurva

Kuvataiteilijan eläke voi muodostua kansaneläkkeestä, työeläkkeestä ja taiteilijaeläkkeestä. Työeläkettä kuvataiteilija voi kerryttää työsuhteesta tehdystä työstä. Työsuhteen ulkopuolisesta taiteellisesta työskentelystä eläkettä kertyy joko maatalousyrittäjien eläkelain MYEL:n tai yrittäjien eläkelain YEL:n mukaan. Valtio voi myös myöntää ylimääräisen taiteilijaeläkkeen tunnustuksena ansiokkaasta taiteellisesta toiminnasta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013). Taiteilijat tulivat työeläkelakien piiriin vuonna 1986 ja apurahansaajat alkoivat saada MYEL-turvaa vuodesta 2009 (Eläketurvakeskus 2013b).

Keskimääräinen vanhuuseläke vuonna 2012 eläkkeelle jääneillä henkilöillä oli 1809 euroa kuukaudessa (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 26). Taidemaalariiliton vuonna 2010 tekemän tutkimuksen mukaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävän kuvataiteilijan eläke on elinaikakerroin huomioiden 602 euroa kuukaudessa. 65-vuotiaana eläkkeelle jäävän kuvataiteilijan eläke 37,5 prosenttia keskimääräisestä työeläkkeestä Suomessa vuoden 2010 tasossa. Tutkimuksen mukaan varsinkin nuorempia ikäluokkia edustavien kuvataiteilijoiden eläkkeet jäivät vähäisiksi keskimääräiseen työeläkkeeseen verrattuna. (Aaltonen 2011, 4–5.)

3.1 Kuvataiteilijoiden työmarkkina-asema

On lähes mahdotonta määrittää tarkkaa lukumäärää ammattinaan taidetta harjoittavista henkilöistä Suomessa, sillä ammattitaiteilijalle ei ole olemassa tietynlaista määritelmää. Suomen Taiteilijaseura hyväksyy verkkomatrikkeliinsa ammattikuvataiteilijoita, jollaisena toimimista osoittaa muun muassa taidekoulutus, myönnetyt apurahat, näyttelyt sekä kokoelmissa tai julkisissa tiloissa olevat teokset (Suomen Taiteilijaseura 2014d). Sari Karttunen käytti vuonna 2004 julkaistussa, taiteilijakunnan kehitystä kuvaavassa artikkelissaan aineistona Tilastokeskuksen väestölaskentoja sekä taiteilijajärjestöjen jäsenlistoja. Taiteilijajärjestöjen jäsenmäärien perusteella kuvataiteilijoiden määrä on moninkertaistunut 1970-luvulta lähtien. Vuoden 2000 väestölaskennassa kuvataiteilijoiden lukumäärä oli 455, mikä on pari tuhatta henkeä vähemmän kuin taiteilijajärjestöjen yhteenlaskettu jäsenmäärä (Karttunen 2004, 25, 32). Kuvataiteilijoilla on usein eri ammatti

tai työ toimeentulon tukemiseksi, jolloin heidät kootaan väestölaskennassa muihin ammattiryhmiin, mikä osaltaan selittää eroa lukumäärissä. Lisäksi kuvataiteen alalla työttömyysaste on korkea, esimerkiksi vuoden 2000 aikana työttömänä työnhakijana oli ollut 38 prosenttia kuvataiteilijoista. (Karttunen 2004, 32–33.)

Työmarkkina-asemaa tarkasteltaessa tärkeitä tekijöitä ovat kuvataiteilijan työoikeudellinen asema ja taiteenala. Vuonna 2010 kaikkien taiteenalojen edustajista noin 25 prosenttia ilmoitti toimivansa työsuhteessa, 21 prosenttia yrittäjänä ja 36 prosenttia vapaana taiteilijana. Kuvataiteilijoista taiteellisessa työssään työsuhteessa toimineiden osuus oli vain kolme prosenttia ja yrittäjänä toimineiden osuus 11 prosenttia. Valokuvataiteilijoista taiteellisessa työssään työsuhteessa oli kahdeksan prosenttia ja yrittäjänä toimi 35 prosenttia. Taideteollisuuden alalla työsuhteessa toimi 17 prosenttia ja yrittäjänä 46 prosenttia. (Rensujeff 2014, 54–55.)

Taide- ja kulttuurialan koulutuksella on Suomessa pitkät perinteet, sillä monilla taidealoilla koulutusta on järjestetty 1800-luvulta lähtien. Opetusministeriön viimeisimmäksi tehdyn selvityksen mukaan Suomessa kuvataiteilijaksi valmistuu yliopistoista ja ammattikorkeakouluista vuosittain noin 250 henkilöä. (Opetusministeriö 2008, 11, 15.) Toisen asteen kuvallisen ilmaisun tutkinnon suorittaa vuosittain noin 200 henkilöä (Karhunen & Rensujeff 2006, 31), joskin heistä suuri osa jatkaa alan opintoja. Lisäksi kuvataiteilijaksi voi opiskella muissa yksityisissä oppilaitoksissa. Viimeisimmän tutkimustiedon mukaan kuvataiteen ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista 29 prosenttia ja yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista 18 prosenttia oli työttömänä vuoden 2004 lopussa (Karhunen & Rensujeff 2006, 63, 76).

Lahjakkuuden ja verkoston lisäksi taidealalle työllistymiseksi tarvitaan usein alan koulutuksen suorittaminen, vaikkei tutkinnon suorittaminen suoraan työllistymistä takaakaan (Karhunen & Rensujeff 2006, 23–24). Taidealojen koulutuksen laajentuessa niin määrällisesti kuin sisällöllisestikin huoli taidealan ylikoulutuksesta suhteessa työllistymismahdollisuuksiin on kasvanut. Kuitenkin kuvataiteilijoiden työttömyyttä tarkasteltaessa on huomioitava taiteellisen työvoiman erityispiirteet. Koulutus on usein moninkertaista kuvataiteilijoiden jatkaessa opintojaan, työvoiman kokoa on haastavaa arvioida kuvataiteilijoiden toimiessa usein vapaina taiteilijoina, taiteen kysyntää on vaikea ennustaa,

työtä tehdään myös väliaikaisissa työsuhteissa tai kokonaan ilman työsuhdetta ja alan markkinat ovat Suomessa kovin pienet. (Karhunen & Rensujeff 2006, 114–120.)

Työttömien kuvataiteilijoiden osuus vaihtelee aineistosta ja määritelmästä riippuen 20–40 prosentin välillä, mikä on muihin taiteenaloihin verrattuna melko korkea. 15–64-vuotiaista toisen asteen-, ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneista kuvataiteilijoista noin 30 prosenttia oli työttömänä vuoden 2004 lopussa. Jos kuvataiteilijoiden lukumäärä määritellään järjestöjen jäsenmäärän perusteella, työttömien työnhakijoiden määrän osuus kaikista kuvataiteilijoista on noin 25 prosenttia. (Karhunen & Rensujeff 2006, 92–93.)

Suomalaisten järjestäytymisaste on ollut perinteisesti korkea ja vuonna 2012 kolme neljäsosaa palkansaajista kuuluikin ammattiyhdistykseen (Findikaattori 2013). Myös suomalaisten taiteilijoiden järjestäytymisaste on korkea, vaikkakin vähemmistö taiteilijajärjestöistä on selkeästi työmarkkinajärjestöjä (Karttunen 2004, 18; Rensujeff 2014, 19). Korkean järjestäytymisasteen vuoksi tätä opinnäytetyötä varten on perusteltua koota aineistoa kuvataiteilijoista juurikin kuvataiteen alojen keskusjärjestö Suomen Taiteilijaseuran jäsenistöstä.

3.2 Työsuhde

Vuonna 2007 tehdyn työpoliittisen tutkimuksen mukaan noin puolet kuvataiteilijoista työskentelee palkkatyössä. Suurin osa kuvataiteilijoista työskentelee taiteellisen alan tuntemusta vaativassa työssä, pääosin opetuksen parissa (Akola 2007, 2). (Akola, Heinonen, Kovalainen, Pukkinen & Österberg 2007, 76.) Useat kuvataiteilijat tekevät muuta työtä taiteellisen työnsä lisäksi. Vuonna 2000 kaikkien taiteenalojen edustajista 37 prosenttia teki ainoastaan taiteellista työtä ja 52 prosenttia taiteelliseen työhön liittyvää työtä, eli esimerkiksi oman alan tuntemusta vaativaa työtä. 21 prosenttia teki ei-taiteellista työtä. Taloudellinen tilanne on yksi syy kuvataiteilijoiden moniammatillisuuteen, sillä moni tekee taiteellista työtä, vaikkei saakaan siitä merkittäviä tuloja ja tulot tulevat usein vasta työn valmistumisen jälkeen esimerkiksi teosmyyntituloina. (Rensujeff 2004, 111–112.)

Taiteen edistämiskeskuksen tutkimuksen mukaan tulot vaihtelevat taiteenalojen kesken ja alhaisin ansiotaso on kuvataiteen ja kirjallisuuden parissa työskentelevillä. Vuonna 2010 näillä aloilla tehty taiteellinen työ tuotti 5000 euron veronalaisen vuosikeskiansion. (Löf 2013.)

Vuonna 2000 eläkeikä oli 65 vuotta. Kyseisenä vuonna Taiteen keskustoimikunnan eli nykyisen Taiteen edistämiskeskuksen tutkimuksen mukaan 47 prosenttia kaikkien taiteenalojen harjoittajista työskenteli yli 64-vuotiaana ja kuvataiteen alalla 86 prosenttia. (Rensujeff 2004, 118.) Vuonna 2009 kaikissa taideammateissa Suomessa oli 4270 työttöntä työnhakijaa. Lukumäärä nousi 30 prosentilla vuodesta 2008. Osa työttömien määrän kasvusta on selitettävissä työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2009 voimaan tullella ohjeella vapaiden taiteilijoiden ja freelancerina toimivien työttömyysturvasta, jonka myötä työttömiksi luetaan taiteilijoita, jotka aiemmin käsitettiin työttömyysturvan ulkopuolelle kuuluviksi. (Ekholm 2010.)

3.3 Yrittäjä

Yrittäjäksi katsotaan henkilö, joka ei työskentele työ- eikä virkasuhteessa. Yrittäjän on itse huolehdittava eläkevakuutuksensa järjestämisestä ja eläkevakuutus on pakollinen yrittäjän täyttäessä lain piiriin kuulumisen edellytykset, eli yrittäjän ollessa 18–67-vuotias, yritystoiminnan kestäessä vähintään neljä kuukautta ja arvioidun työtulon ollessa vähintään 7430,59 euroa vuodessa vuoden 2014 tasossa. Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus ei korvaa pakollista eläkevakuutusta. Eläkkeen määrän ja YEL-vakuutusmaksun suuruuden perustana on yrittäjän työtulo, jonka tulee vastata yrittäjän työpäntöksen taloudellista arvoa, eikä niinkään yrityksen taloudellista tulosta. YEL-vakuutusmaksun suuruus määräytyy keskimääräisen TyEL-maksun perusteella ja vuoden 2014 tasossa yrittäjien vakuutusmaksu on alle 53-vuotiaalle 23,30 prosenttia vahvistetusta YEL-työtulosta ja vähintään 53-vuotiaalle 24,80 prosenttia. Ensimmäisen yrityksensä perustavat yrittäjät saavat vakuutusmaksuistaan 22 prosentin alennuksen yritystoiminnan ensimmäisten 48 kuukauden ajalta. Yrittäjän on myös mahdollista maksaa vakuutusmaksuaan joustavasti, eli hän voi parantaa eläketurvaansa maksamalla 10–100 prosentilla korotettua vakuutusmaksua tai pienentää maksua 10–20-prosenttia yritystoiminnan kannalta huonoina aikoina. (Eläketurvakeskus 2013c.)

Kuvataiteilija kuuluu YEL-vakuutuksen piiriin tehdessään taidetta ansiotarkoituksessa. YEL:n piiriin kuulumisen ei edellytä yhtiön tai vastaavan perustamista, vaan YEL:n mukaiseksi yrittäjäksi voidaan lukea itsenäistä toimintaa ansaintarkoituksessa tekevä henkilö. Kuvataiteilija ei siis itse välttämättä lue itseään yrittäjäksi, mutta mikäli veroilmoituksessa taiteellisesta toiminnasta saadut ansiot ylittävät määräraajat, viranomaiset katsovat taiteellisen toiminnan olevan yrittäjätoimintaa. Kuvataiteilija voi joutua YEL:n piiriin myös takautuvasti. Oman eläkevakuutuksensa lisäksi kuvataiteilija voi joutua työnantajan asemassa järjestämään eläkevakuutuksen toisille henkilöille, esimerkiksi jos kuvataiteilija palkkaa produktioonsa muita työntekijöitä. (Suomen Taiteilijaseura 2014e.)

Taulukko 1. Kuvataiteilijan työtulon määrittäminen vuosimyynnin perusteella (Eläketurvakeskus 2010, 52).

Nettovuosimyynni euroa/vuosi	Yrittäjän työtulo euroa/vuosi
< 10 000	< 6 900
10 000 - 20 000	6 900 - 9 000
20 000 - 30 000	9 000 - 11 000
30 000 - 40 000	11 000 - 14 000
> 40000	> 14 000

Taulukon 1 mukaisesti kuvataiteilijan työtulon perusteena ovat vuosimyynnit, josta on vähennetty taiteellisen toiminnan aiheuttamat kustannukset. Jos taiteilijalle on myönnetty apuraha, joka velvoittaa järjestämään eläketurvan, otetaan kyseinen apurahan huomioon vähentävänä tekijänä yrittäjän eläkelain mukaista työtuloa vahvistettaessa. (Eläketurvakeskus 2010, 52.)

YEL-työtulon mitoittaminen oikein suhteessa työpanokseen on tärkeää, jotta yrittäjä saa asianmukaisen vanhuuseläke- ja muun sosiaaliturvan sekä mahdollisuuden osa-aika-eläkkeelle pääsemiseen. Oikean YEL-työtulon määrittely on ongelmallista pienituloisilla yrittäjillä, jotka usein toimivat luovilla ammattialoilla. Usein näiden ammattialojen edustajilla, kuten kuvataiteilijoilla, on yritystoimintansa ohella työsuhteinen sivutoimi. Esimerkiksi jos kuvataiteilija yritystoimintansa ohella elättää itseään taideopettajana, yrittäjätyö saatetaan yrittäjäeläkelain näkökulmasta katsoa sivutoimeksi. YEL-vakuutuksen hinta suhteessa yrittäjätoiminnasta saataviin tuloihin saattaakin vaikuttaa korkealta ja

epätarkoituksenmukaiselta YEL-työtulon alarajan ylittyessä, jolloin YEL-työtuloa tulisi Eläketurvakeskuksen mukaan arvioida yksilöllisesti huomioiden asiaan vaikuttavat muut seikat. (Eläketurvakeskus 2010, 3-4.)

YEL-työtulon periaatteena on, että yrittäjän työtulo olisi yhtä suuri kuin ammattiosaimiseltaan vastaavalle työntekijälle maksettava palkka. Vuoteen 1970 asti ulottuvan tarkastelun mukaan pientyönantajien keskimääräiset palkat ovat kuitenkin suuremmat kuin yrittäjien työtulot. Vuonna 2005 keskimääräinen YEL-työtulo oli 55 prosenttia vuosittaisesta keskipalkasta. (Eläketurvakeskus 2010, 14.) Yritystoiminnan tulevia ansioita on haastavaa ennustaa ja erityisesti yritystoiminnan ensimmäisinä vuosina paine pitää kustannukset mahdollisimman alhaisena johtaa usein YEL-työtulon määrittelyyn mahdollisimman pieneksi. Vuonna 2003 eläkeikää lähestyvät yrittäjät olettivat tulevan vanhuuseläkkeen olevan noin 80 prosenttia bruttoansioistaan, joten osasyynä eläkkeen alivakuuttamiseen voi olla myös yrittäjien epätietoisuus YEL-maksun vaikutuksesta eläkkeen määrään. (Eläketurvakeskus 2010, 34).

Minimityötulon perusteella maksettavan yrittäjäeläkemaksun maksaminen ei kerrytä eläkettä kovin suureksi, joten työtuloa vahvistettaessa kuvataiteilijan kannattaisi pyytää arvio lopullisen eläkkeen määrästä kyseisillä työtuloilla. Toisaalta kaikkien kuvataiteilijoiden teosmyynti ei yllä työtulon vuosittaisen minimirajan 7430,59 euroa tasolle, jolloin kuvataiteilija ei kuulu yrittäjäeläkevakuutuksen piiriin eikä eläkkeen ottaminen ole pakollista.

3.4 Apurahansaaja

Apuraha on tukimuoto taiteilijoiden taiteellisen työskentelyn tukemiseen, jonka tehtävä on mahdollistaa tietyksi ajaksi taiteelliseen työhön keskittyminen ilman toimeentulohuolia. Apurahoja myöntävät valtio, kunnat sekä yksityiset ja julkiset säätiöt tai rahastot, mutta apurahojen lähteet painottuvat julkiselle sektorille. (Rensujeff 2014, 107–109.)

Taulukon 2 mukaisesti kaikkien taiteenalojen edustajista 32 prosenttia oli saanut apurahoja vuonna 2010 ja eniten apurahoja saaneita oli valokuvataiteen alalla. Valokuvataiteilijoista 78 prosenttia oli saanut apurahoja, kuvataiteilijoista 46 prosenttia ja monialaisista taiteilijoista 43 prosenttia. Apuraha on kuvataiteen ja valokuvataiteenaloilla yhtä

merkittävä tulonlähde kuin taiteellisesta työstä saadut tulot. Vuonna 2010 kuvataiteilijoista 19 prosenttia ilmoitti tärkeimmäksi tulonlähteekseen taiteellisen työn, 20 prosenttia taiteelliseen työhön liittyvän työn ja 19 prosenttia apurahat. Valokuvataiteilijoille taiteellinen työ oli tärkein tulonlähde kuudelle prosentille, taiteelliseen työhön liittyvä työ 43 prosentille ja apurahat 30 prosentille. (Rensujeff 2014, 96.)

Taulukko 2. Apurahaa saaneiden osuus (%) tietyillä taiteenaloilla ja apurahan suuruus keskimäärin (€) vuonna 2010 (Rensujeff 2014, 109, 124).

Taiteenala	Apurahaa saaneiden osuus %	Keskiarvo €	Mediaani €
Kuvataide	46	9509	8000
Monialaiset	43	9155	6000
Valokuvataide	78	13 358	13 834
Kaikki taiteenalat	32	8481	5000

Valtion apurahajärjestelmän tarkoituksena on turvata taiteilijan perustoimeentulo. Apurahoja on voitu myöntää vuoden 2012 alusta lähtien puolen vuoden pituisista aina kymmenen vuoden pituisiin (Mertanen 2012b, 2). Voimassa oleva valtion taiteilija-apuraha oli vuonna 2010 kaikkiaan 593 taiteilijalla, mikä vastaa noin kolmea prosenttia kaikista taiteilijoista Suomessa (Mertanen 2012b, 3). Vuosien 2006–2010 aikana eripituisia valtion taiteilija-apurahoja sai yhteensä 1261 taiteilijaa ja apurahan saajien keski-ikä oli tällä aikavälillä noin 46 vuotta.

Laisa valtion taiteilija-apurahoista (28.11.1969/734) todetaan, että luovan suorituskykynsä jo osoittaneilla taiteilijoilla on etusija myönnettäessä vähintään kolmen vuoden pituisia apurahoja, mikä osaltaan selittää iän vaikutusta saatujen apurahojen pituuteen. Vuoden 1975 jälkeen syntyneistä apurahansaajista 40 prosenttia oli saanut alle vuoden pituisen apurahan ja yhdelle taiteilijalle oli myönnetty viisivuotinen apuraha, kun taas vuonna 1949 tai aiemmin syntyneistä alle vuoden mittainen apurahan oli kahdeksalla prosentilla ja viisivuotinen apuraha 34 prosentilla. (Mertanen 2012b, 12, 14.)

Ennen vuotta 2009 apurahan turvin työskentelevä ei ollut työsuhteessa eikä yrittäjä, joten työeläkelakien mukainen vakuuttaminen ei ollut mahdollista (Mela 2014b). Tällöin

henkilö oli sosiaaliturvan toteutumisen kannalta huonommassa asemassa kuin muu väestö. Apurahalla työskentelevien taiteilijoiden oikeutta ansiosidonnaiseen eläketurvaan parannettiin vuoden 2009 alusta, jolloin voimaan astuneen lain myötä apurahan saanut taiteilija kuuluu tietyin edellytyksin maatalousyrittäjien eläkelain MYEL:n piiriin ja on velvoitettu hoitamaan eläkemaksunsa Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle, Melalle. Ennen vuotta 2009 ainoastaan yli viisi vuotta kestävät apurahat kerryttivät saajalleen eläkettä. (HE 92/2008.)

Apurahan saajalla on velvollisuus ottaa itselleen eläke- ja tapaturmavakuutus, jos apuraha on myönnetty vähintään neljän kuukauden mittaiseen työskentelyyn Suomessa ja sen suuruus on vähintään 1238,43 euroa, mikä vastaa vuosiansiona 3 715,29 euroa vuoden 2014 tasossa. Myös ulkomailla tapahtuvasta työskentelystä osa kuuluu vakuuttamisen piiriin. Eläkevakuutusta ei voi ottaa alle 18-vuotias, yli 68-vuotias tai vanhuuseläkettä saava apurahansaaja. (Mela 2014b.)

Eläke- ja muiden vakuutusmaksujen osuus on noin 12 prosenttia apurahan suuruudesta (Mertanen 2012b, 10). Valtio korotti vuoden 2009 uudistuksen myötä maksettavan apurahan määrää, jotta kuvataiteilijat pystyisivät suorittamaan vakuutusmaksunsa vähimmäistoimeentulon mukaan mitoitetusta apurahasta. Yksityiset säätiötkin ovat saattaneet korottaa apurahansaajalle maksettavan apurahan määrää, mutta uudistus on kuitenkin voinut vaikuttaa myönnettävien apurajojen lukumäärään. (HE 92/2008.)

Valtion taideapurahoja sääntelee laki valtion taiteilija-apurahoista (734/1969) sekä laki valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta (658/2012). Lain valtion taiteilija-apurahoista (734/1969) 3 §:n mukaisesti Taiteen edistämiskeskus päättää jaettavien apurajojen suuruuden ja 4 b §:n mukaisesti apurahan myöntämisestä päättää Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijaelimet, eli valtion taidetoimikunnat. Apurahan on tarkoitus toimia apurahansaajan pääasiallisena tulonlähteenä apurahakauden ajan, joten ehdoksi apurahan saamiselle voidaan määrätä, ettei apurahansaaja saa olla palkkatyössä apurahakautenaan (Mertanen 2012b, 10).

Vuosittain valtio maksaa taiteilija-apurahoina noin 10 miljoonaa euroa, jolloin vuosittain noin 600 taiteilijaa työskentelee apurahan turvin. Valtion jakamat taiteilija-apurahat voivat olla viiden, kolmen, yhden tai puolen vuoden mittaisia. Vuonna 2013 maksettuja taiteilija-apurahoja haki 2303 taiteilijaa, joista apuraha myönnettiin 272 taiteilijalle. (Taiteen edistämiskeskus 2012.) Apurahan suuruus vuonna 2014 on 1649,77 euroa kuukaudessa. Suomen valtio on budjetoinut vuodelle 2014 apurahoina jaettavaksi yhteensä 14 246 000 euroa. (Valtiovarainministeriö 2014.)

3.5 Valtion taiteilijaeläke

Valtio on myöntänyt ylimääräistä taiteilijaeläkettä nykymuodossaan vuodesta 1974 vuosittain tunnustuksena ansiokkaasta toiminnasta luovana tai esittävänä taiteilijana (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b). Taiteilijaeläkettä ei myönnetä ilman erityistä syytä alle 60-vuotiaalle ja edellytyksenä on myös, että taiteilija asuu tai on asunut pysyvästi Suomessa. Taiteilijaeläke voidaan myöntää täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä: täysi eläke vuonna 2013 on 1301,36 euroa ja osaeläke tästä puolet eli 650,68 euroa. Taiteilijaeläke maksetaan mahdollisen työeläkkeen tai kansaneläkkeen lisäksi ja hakijan varallisuus- asema sekä tulonhankintamahdollisuudet otetaan huomioon eläkehakemusta käsiteltäessä (Mertanen 2012a, 2). Esimerkiksi jos hakijan eläke- ja muut tulot kansaneläke pois lukien ylittävät kaksi kertaa taiteilijaeläkkeen määrän, ei eläkettä myönnetä. Taiteilijaeläke vähentää taiteilijalle mahdollisesti maksettavaa takuueläkettä (Mertanen 2012a, 20). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää eläkkeen hakemuksesta ja hakemukset käsitellään kerran vuodessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a). Taiteen edistämiskeskus ja valtion taidetoimikunnat arvioivat hakijoiden taiteellisia ansioita ja luovuttavat lausunnon opetus- ja kulttuuriministeriölle myöntämispäätöksen tueksi (Mertanen 2012a, 19). Vuonna 2013 taiteilijaeläkkeen hakijoita oli 495 henkilöä ja uusia täysiä eläkkeitä tai osaeläkkeitä myönnettiin 61 hakijalle, joista täyden eläkkeen sai 41 taiteilijaa ja osaeläkkeen 20 taiteilijaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b.)

Vuosina 2000–2011 taiteilijaeläkkeen hakijoita on ollut yhteensä 5481, joista 546 hakijalle on myönnetty täysi eläke tai osaeläke. Kuvataiteen alalla työskenteleviä on ollut

1026 hakijaa ja näistä 125 hakijalle on myönnetty taiteilijaeläke. Taiteilijaeläkkeissä ei kuitenkaan ole kiintiöitä taiteenaloittain, vaan myöntöperusteena tarkastellaan taiteellisen työn laadukkuutta ja taloudellista tilannetta. (Mertanen 2012a, 25–26.)

3.6 Ongelmakohtia

Taidemaalariunionin noin 1350 henkilön suuruiselle jäsenistölleen tekemän tutkimuksen mukaan kuvataiteilijoiden eläketurva on selvästi heikompi kuin keskimääräisen työeläkkeensaajan eläketurva. Elinaikakertoimen vaikutus huomioiden arvioitu eläkekertymä oli 563 euroa kuukaudessa eläkeiän ollessa 63 vuotta ja 602 euroa eläkeiän ollessa 65 vuotta. Tutkimuksen tekohetkellä eli vuoden 2010 tasossa takuueläkkeen eläketuloraja oli 685 euroa kuukaudessa, joten kuvataiteilijan arvioitu eläke ei yllä edes takuueläkkeen suuruiseksi. Erityisesti 1970-luvulla ja sen jälkeen syntyneiden ikäluokan eläkkeet jäävät tutkimuksen perusteella huomattavan vähäisiksi verrattuna muihin palkansaajiin. (Aaltonen 2011, 4–5.)

Taulukosta 3 on nähtävissä, että kuvataiteilijan eläkettä kertyy suurimmaksi osaksi yksityisellä tai julkisella sektorilla työsuhhteessa tehdyn työn perusteella. Apurahoihin tai taiteelliseen toimintaan perustuva eläketulo on työsuhhteeseen perustuvaan eläketuloon verrattuna pientä. Taidemaalariunionin tutkimuksessa nostetaan esille, että YEL:n mukainen eläkkeen kertyminen ei välttämättä sovi kuvataiteilijoille, sillä YEL:n mukainen eläkekertymä on näin pientä. YEL:n mukainen eläke perustuu kuvataiteilijan omaan ilmoitukseen teosmyynnistä eli yrittäjätulosta. Vähäisten tulojen vuoksi monet kuvataiteilijat joutuvat maksamaan pienintä mahdollista YEL-maksua tai he eivät ole velvollisia ottamaan YEL-vakuutusta ollenkaan. Tämä selittää kuvataiteilijoiden YEL-eläkekertymän vähäisen määrän taulukossa 3.

Taulukko 3 havainnollistaa myös kuvataiteilijoiden työuran aikaista kannustinloukkua erityisesti YEL:n osalta, sillä kuvataiteilijalle voi jo työuran varhaisessa vaiheessa muodostua kuva siitä, ettei eläkettä kannata yrittää kartuttaa sen jäädessä pienemmäksi kuin takuueläke. (Aaltonen 2011, 5-6.)

Taulukko 3. 63-vuotiaana eläkkeelle jäävän kuvataiteilijan eläkkeen rakenne elinaikakerroin huomioiden, eur/kk (Aaltonen 2011, 5).

eur/kk	yksityinen työsuhde	julkinen työsuhde	apurahat	yrittäjä-toi- minta	yhteensä
kaikki	217	245	24	77	563
1970 ja jälkeen syntyneet	212	109	41	13	375
1960–1969 syntyneet	228	137	4	23	392
1959 ja ennen syntyneet	214	505	19	200	938

Kuvataiteilijoiden eläketurva perustuu useaan eläkelaitokseen ja eläkelakiin, mikä voi tehdä eläkejärjestelmästä vaikeasti hahmotettavan kuvataiteilijan näkökulmasta. Taiteellisen työn vakuuttaminen yhden järjestelmän mukaisesti selkiyttäisi kuvataiteilijan eläkkeen kerryttämistä ja varmistaisi kattavamman eläkeneuvonnan ja palvelutarjonnan, sillä nykyinen järjestelmä ei kannusta eläkelaitoksia huomioimaan kuvataiteilijoiden erityistarpeita (Aaltonen 2011, 6). Suomen Taiteilijaseura otti kantaa aiheeseen muiden suomalaisten taiteenalojen yhdistysten kanssa vuonna 2013 ja katsoo, että taiteilijoiden muu kuin työsuhteeseen perustuva eläketurva voitaisiin toimeenpanna kokonaisuudessaan Melassa. Yhdessä järjestelmässä vakuuttamalla suurempi osa taiteilijoista tulisi vakuutetuiksi, taiteilijoilla olisi paremmat mahdollisuudet oman työeläkkeensä rahoittamiseen ja näin myös valtion kansaneläkejärjestelmän kustannukset voisivat pienentyä. (Finlands svenska författareförening rf ym. 2013.) Melassa kuvataiteilijoita ei enää rinnastettaisi yrittäjiin, vaan maatalousyrittäjiin, jotka ovat jo erityisasemassa muihin yrittäjiin nähden MYEL-maksutason ollessa noin 11 prosenttia ja YEL-maksutason 21 prosenttia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 25).

Yrittäjänä toimivan kuvataiteilijan vuotuinen myynti ei välttämättä ylitä 7430,59 euroa, jolloin kuvataiteilija ei ole velvollinen vakuuttamaan itseään yrittäjäeläkelakien mukaisesti. YEL-maksut ovat myös melko korkea, joten kuvataiteilijan ei välttämättä ole realistisia mahdollisuuksia suoriutua riittävästä eläkevakuutusmaksuista. Apurahansaajien eläketurvaa parannettiin vuonna 2009 voimaan tulleella lailla, jonka mukaan työskenteleypurahoista kertyy myös eläkettä. Apuraha on kuitenkin usein mitoitettu minimitoimeentulon turvaamiseksi, eivätkä kuvataiteilijat ole jatkuvasti uransa aikana apurahoitettuna.

4 Tutkimuksen toteutus

Tätä opinnäytetyötä varten tehdyn tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuvataiteilijoiden käsityksiä ja arvioita toimeentulostaan eläkkeellä. Tutkimusongelma voidaan esittää alakysymyksineen seuraavasti:

- Millainen on kuvataiteilijoiden arvio toimeentulostaan eläkkeen aikana?
  1. Minkä suuruista eläkettä kuvataiteilijat odottavat saavansa eläkeiän saavutettuaan?
  2. Miten kuvataiteilijat aikovat varautua taloudellisesti eläkeajan varalle?
  3. Minkä ikäisenä kuvataiteilijat aikovat jäädä eläkkeelle?

4.1 Suomen Taiteilijaseura ja Teollisuustaiteen Liitto Ornamo

Yhteistyökumppaneina tutkimuksessa toimivat Suomen Taiteilijaseura sekä Teollisuustaiteen Liitto Ornamo. Suomen Taiteilijaseura perustettiin vuonna 1864. Alun perin sen jäsenistöön kuului kaikkien alojen taiteilijoita ja kulttuurihenkilöitä, kunnes 1900-luvun alkupuolella se muuttui kuvataiteilijoiden etujärjestöksi. 1950-luvulta lähtien Suomen Taiteilijaseura on toiminut valtakunnallisena keskusjärjestönä, jonka jäsenjärjestöjä ovat Taidemaalari-liitto, Suomen Taidegraafikot, Suomen Kuvanveistäjäliitto, Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto, Muu ry sekä Valokuvataiteilijoiden Liitto. (Suomen Taiteilijaseura 2014c.)

Suomen Taiteilijaseura ajaa kuvataiteilijoiden sosiaalisia ja ammatillisia etuja ottaen kantaa kulttuuripolitiikan lisäksi myös verotukseen, sosiaali- ja terveystalouteen sekä työ- ja elinkeinopolitiikkaan liittyviin aiheisiin (Suomen Taiteilijaseura 2014a). Seura myöntää apurahoja sekä tarjoaa myös erilaisia palveluja ja neuvontaa jäsenjärjestöjen jäsenille tukeakseen kuvataiteilijan kykyä ammattinsa harjoittamiseen (Suomen Taiteilijaseura 2014b).

Taulukko 4. Suomen Taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen jäsenmäärät (Artist's Association MUU 2013; Suomen Kuvanveistäjäliitto 2014; Suomen Taidegraafikot 2014; Taidemaalariiliitto 2014; Valokuvagalleria Hippolyte 2014).

Järjestö	Jäsenmäärä
Suomen Kuvanveistäjäliitto	427
Muu ry	604
Suomen Taidegraafikot	371
Taidemaalariiliitto	1276
Valokuvataiteilijoiden liitto	400
Yhteensä	3078

Jäsenjärjestöjensä kautta Suomen Taiteilijaseuran jäsenistö koostuu noin 3000 ammattikuvataiteilijasta. Jäsenjärjestöjen jäsenmääriä havainnollistetaan taulukossa 4. Suomen Taiteilijaseuraan kuuluu taulukossa 4 esitettyjen järjestöjen lisäksi Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto, joka koostuu 49 taiteilijaseurasta tai taideyhdistyksestä. Liiton jäsenyhdistyksissä on yli 5000 henkilöjäsentä. (Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto 2014.) Päälekkäiset jäsenyydet ovat kuitenkin mahdollisia, sillä henkilö voi kuulua usean järjestön jäseneksi samanaikaisesti.

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo on perustettu vuonna 1911. Se toimi henkilöjärjestönä 1950-luvulle asti ja on nykyisin valtakunnallinen keskusjärjestö, johon kuuluu yli 2100 jäsentä. (Aaltonen 2001; Ornamo 2014a). Jäsenjärjestöjä ovat Sisustusarkkitehdit SIO, Tekstiilitaiteilijat TEXO, Teolliset muotoilijat TKO, Taiteilijat O, Muotitaiteilijat MTO sekä Keraamikot-intressiryhmä (Ornamo 2014b). Ornamo edustaa koulutettuja muotoilijoita, suunnittelijoita sekä taideteollisia taiteilijoita ammatillisessa toiminnassa ja se pyrkii vahvistamaan taideteollisesti korkeakoulutettujen ammattilaisten työllisyyden edellytyksiä sekä ammattitaitoa. Ornamo toimii alansa edunvalvojana vaikuttamalla muotoilu- ja kulttuuripolitiikan lisäksi lainsäädäntöön. Jäsenistölleen liitto tarjoaa koulutusta ja lakipalveluja. (Ornamo 2014a.)

4.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimuksen perusjoukko on suomalaiset kuvataiteilijat. Koko perusjoukon tutkiminen ei ole helposti toteutettavissa johtuen siitä, että tarkkaa tietoa kuvataiteilijoiden luku-

määrästä Suomessa ei ole olemassa. Kuvataiteilijoita on kuitenkin tavoitettavissa yhdistysten ja liittojen kautta. Tutkimuksessa hyödynnetään ryväsoitantoa, jolloin kuvataideyhdistykset muodostavat ryppäitä. Ryppäistä otantayksiköiksi poimitaan harkinnallisesti Suomen Taiteilijaseura sekä Teollisuustaideteen Liitto Ornamo. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 35–36.) Suomen Taiteilijaseura on keskusjärjestö, pitäen sisällään usean eri alan kuvataidejärjestöjä, joten sen kautta on mahdollista tavoittaa kuvataiteilijoita monipuolisesti (Suomen Taiteilijaseura 2014c). Ornamossa on noin 2100 jäsentä ja Suomen Taiteilijaseurassa noin 3000 jäsentä, joten otoskoko on arviolta noin 5000 jäsentä.

Huomioon on otettava, että tutkimus ei tavoita kyseisiin yhdistyksiin kuulumattomia kuvataiteilijoita. Myös vastavalmistuneita ja nuoria kuvataiteilijoita jää todennäköisesti tutkimuksen ulkopuolelle, sillä moni vastavalmistunut ei välttämättä ole vielä minkään yhdistyksen jäsen. Useat kuvataiteilijajärjestöt eivät ole avoimia kaikille halukkaille, vaan jäsenyyttä pitää hakea tai käytössä on kokelasjäsenkäytäntö. Kriteerit vaihtelevat järjestöittäin, mutta usein kokelasjäseneksi tai varsinaiseksi jäseneksi pääsemisen edellytys on tutkinto ammattiin johtavasta taideoppilaitoksesta tai vastaavat tiedot (Karttunen 2006, 18). Täten myös kouluttautumattomia kuvataiteilijoita voi jäädä tutkimuksen ulkopuolelle. Laajan tutkimusaineiston keräämiseksi tutkimus toteutetaan standardoituna survey- eli kyselytutkimuksena internetlomakkeella ja aineisto käsitellään kvantitatiivisesti. Internetpohjainen kyselylomake on mahdollista lähettää koko tutkimusjoukolle vaivattomasti ja ilman kuluja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 194–195.)

Liitteessä 1 esitetyn kyselylomakkeen kysymykset voidaan jakaa kolmeen eri osioon. Kysymyksillä 1–6 kerätään vastaajan taustatiedot, eli esimerkiksi ikä, sukupuoli, koulutustiedot ja työskentelytilanne. Kysymykset 7–16 kartoittavat vastaajan käsityksiä eläkkeelle siirtymisestä ja taloudellisesta pärjäämisestä eläkeiällä. Kysymykset 17–24 on tarkoitettu vastaajille, jotka vastaavat kysymyksessä kuusi olevansa eläkkeellä. Vastaajan työskentelytilannetta kartoitetaan kysymyksillä 5 ja 6, joiden vastausvaihtoehdot on muotoiltu samankaltaisiksi kuin Taidemaalariiliiton eläketutkimuksessa (Aaltonen 2011, 2).

Suurin osa kysymyksistä esitetään valinta- ja monivalintakysymyksinä avointen kysymysten sijaan täsmällisten ja vertailukelpoisten vastausten vuoksi. Lisäksi valmiit vastausvaihtoehdot esimerkiksi eläkkeen suuruutta koskevissa kysymyksissä helpottavat vastaamista, mikäli vastaaja ei tunne aihetta. (Hirsjärvi ym. 2009, 195–201.)

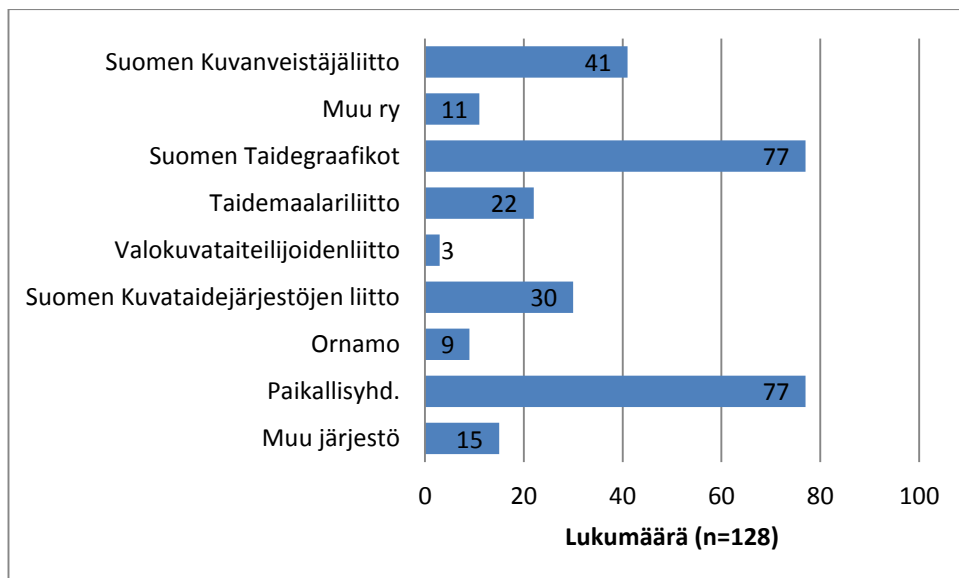
Tutkimuksen internetkyselylomake oli avoinna 27.3.–10.4.2014. Saatekirje ja kyselyn internetosoite lähetettiin Suomen Taiteilijaseuran yhteyshenkilölle, joka välitti tiedon jäsenjärjestöille ja tätä kautta jäsenille. Ornamon jäsenille tieto kyselystä lähti viikkokirjeen mukana 3.4.2014. Tieto kyselystä ei siis ole mennyt kaikille vastaajille ja järjestöille samanaikaisesti, joten kaikilla vastaajilla ei ole ollut tasavertaista mahdollisuutta vastata kyselyyn, mikä voi vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteettiin.

5 Tutkimustulokset

Tutkimukseen vastasi 128 henkilöä ja vastausprosentti oli 2,56 prosenttia. Taulukossa 5 esitetään vastaajat iän ja sukupuolen mukaan. 68 prosenttia vastaajista oli naisia ja eniten vastauksia saatiin 51–62-vuotiaiden vastaajien joukosta. Kuviossa 3 on esitetty vastaajien jäsenyydet eri järjestöissä. Vastaajista 29 henkilöä eli 23 prosenttia vastasi kuuluvansa vain yhteen järjestöön ja loput vastaajista kuului kahteen tai useampaan eri järjestöön. Kuviossa 3 esitetyn yhteenvedon mukaisesti eniten vastauksia tuli Suomen Taidegraafikkoihin kuuluvilta vastaajilta. Vastaajista 60 prosenttia kuului Suomen Taidegraafikkoihin, 32 Suomen Kuvanveistäjäliittoon, kun taas Valokuvataiteilijoiden liittoon kuului vain 3 vastaajaa eli 2 prosenttia vastaajista (Liite 2). Vaikka kyselyn yleinen vastausprosentti jäi hyvin heikoksi, Suomen Taidegraafikoiden osalta vastausprosentti on melko hyvä 20,8 prosenttia, kuten liitteessä 2 havainnollisesta. Vastanneet eivät siis välttämättä kuvaa koko perusjoukkoa, sillä joidenkin järjestöjen osalta vastausprosentit jäivät hyvin mataliksi.

Taulukko 5. Vastaajat iän ja sukupuolen mukaan.

Ikä	Sukupuoli		Kaikki
	Mies	Nainen	
korkeintaan 30 vuotta	2	7	9
31 - 40 vuotta	9	23	32
41 - 50 vuotta	6	18	24
51 - 62 vuotta	16	30	46
63 - 68 vuotta	4	8	12
yli 68 vuotta	4	1	5
Yhteensä	41	87	128
Yhteensä (%)	32 %	68 %	100 %

Kuvio 3. Vastaajien jäsenyydet eri järjestöissä. (n=128)

5.1 Eläkkeen arvioitu suuruus

41 prosenttia vastaajista arvioi jäävänsä vanhuuseläkkeelle yli 69-vuotiaana, kuten on nähtävissä taulukosta 6. Alexandria Pankkiiriliikkeen vuonna 2013 teettämän tutkimuksen mukaan 52 prosenttia suomalaisista uskoo jäävänsä eläkkeelle 63–66-vuotiaana (Alexandria pankkiiriliike 2013). Taulukosta 6 on laskettavissa, että kuvataiteilijoista 35 prosenttia uskoo jäävänsä eläkkeelle 63–66-vuotiaana ja 63 prosenttia yli 66-vuotiaana. Kuvataiteilijoiden arvion poikkeavuus muiden suomalaisten arviosta on selitettävissä kuvataiteilijoiden työn luonteella, sillä moni jatkaa taiteellista työtään vielä eläkeikäisenä tai eläkkeen ohessa.

Taulukko 6. Vastaajien arvio omasta iästään vanhuuseläkkeelle siirryttäessä ikäluokittain.

Eläkkeelle	Vastaajan ikä			yht.	% vastaajista
	alle 40-v.	41–62-v.	yli 63-v.		
alle 63-v.	1	1	0	2	2 %
63–64-v.	5	12	3	20	17 %
65-v.	7	11	4	22	18 %
66–68-v.	10	15	2	27	23 %
yli 69-v.	18	28	3	49	41 %
Vastaajia	41	67	12	120	

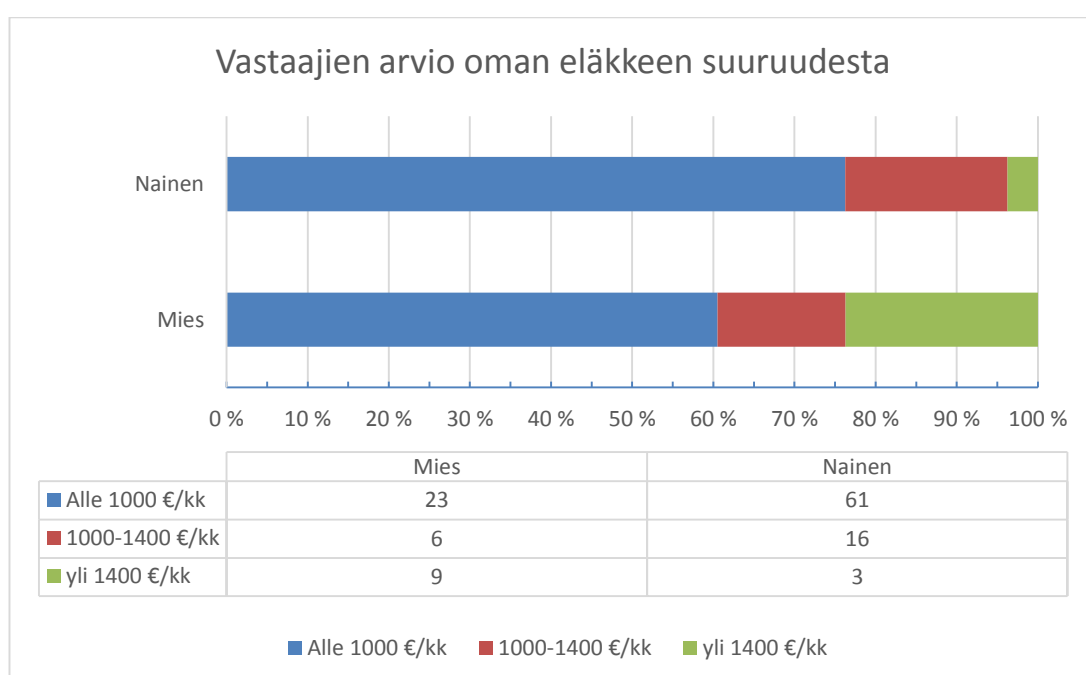
Taulukon 7 vastaajat koostuvat vastaajista, jotka eivät vielä ole vanhuuseläkkeellä. 43 prosenttia vastaajista arvioi oman kuukausittaisen eläkkeensä jäävän alle 750 euron ja 71 prosenttia vastaajista arvioi vastaavasti eläkkeensä jäävän alle 1000 euron. Yksikään vastaajista ei usko alle 750 euron kuukausieläkkeen riittävän toimeentuloon. Enemmistö vastaajista eli 31 prosenttia arvioi 1400–1600 euroa riittäväksi kuukausieläkkeeksi ja 25 prosenttia vastaavasti vähintään 1600 euroa. 78 prosenttia vastaajista pitäisi siis toimeentulonsa kannalta riittävänä eläkkeenä yli 1200 euroa kuukaudessa, mutta vain 15 prosenttia vastaajista arvioi saavansa eläkettä yli 1200 euroa.

Taulukko 7. Vastaajien arviot oman eläkkeen suuruudesta (eur/kk) ja riittävän eläkkeen suuruudesta (eur/kk).

	Arvio omasta eläkkeen määrästä		Arvio riittävän eläkkeen määrästä	
	Lukumäärä	% vastaajista	Lukumäärä	% vastaajista
alle 750 €/kk	51	43 %	0	0 %
750–1000 €/kk	33	28 %	8	7 %
1000–1200 €/kk	16	14 %	18	15 %
1200–1400 €/kk	6	5 %	25	21 %
1400–1600 €/kk	6	5 %	37	31 %
yli 1600 €/kk	6	5 %	30	25 %
Yhteensä	118	100 %	118	100 %

Liitteessä 3 esitetyissä taulukoissa on esitetty vastaajien arviot oman eläkkeen määrästä ja riittävän eläkkeen määrästä kuvataidejärjestöittäin. Järjestöistä on jätetty kuitenkin huomiotta Valokuvataiteilijoiden liitto sekä Ornamo, sillä näistä järjestöistä vastaajia oli alle 10 kappaletta. Taidemaalariiliiton vastaajista 50 prosenttia arvioi oman eläkkeensä jäävän alle 1000 euron ja 20 prosenttia arvioi eläkkeensä suuruudeksi yli 1400 euroa. Tulokset poikkeavat hieman muista järjestöistä, sillä muiden järjestöjen edustajista keskimäärin 71 prosenttia arvioi eläkkeensä jäävän alle 1000 euron ja 12 prosenttia arvioi saavansa yli 1400 euroa. Kuvanveistäjistä jopa 69,4 prosenttia arvioi riittäväksi eläkkeen määräksi yli 1400 euroa, kun vastaava luku muilla järjestöillä on noin 55,9 prosenttia. Järjestöistä ainoastaan Kuvataidejärjestöjen liiton edustajista enemmistö eli 50 prosenttia arvioi riittäväksi eläkkeeksi 1000–1400 euroa, kun taas muista järjestöistä enemmistö arvioi riittäväksi eläkkeeksi yli 1400 euroa.

Sukupuolen ja eläkkeen suuruuden arvion välillä vaikuttaa olevan merkitystä. Khiin testi -testin p-arvo on 0,004 (Liite 5), minkä perusteella todennäköisesti myös perusjoukossa on eroja miesten ja naisten arvioiden välillä (Holopainen & Pulkkinen 2008, 204). Kuviossa 4 havainnollisesta pylväiden avulla sukupuolten välisiä prosenttieroja vastauksissa ja lisäksi esitetään taulukkomuodossa arvioiden suuruudet sukupuolten mukaan. Naisista 76 prosenttia arvioi tulevan eläkkeensä olevan alle 1000 euroa kuukaudessa, kun taas miehistä 61 prosenttia arvioi eläkkeensä tämän suuruiseksi. 24 prosenttia miehistä arvioi eläkkeensä olevan yli 1400 euroa kuukaudessa ja vastaava luku naisilla oli 4 prosenttia.

Kuvio 4. Vastaajien arvio oman eläkkeen suuruudesta. (n=118)

5.2 Taloudellinen varautuminen eläkeikää varten

Taloudellinen varautuminen on mielestäni tarpeellista -väittämän kanssa on täysin samaa mieltä 45 prosenttia vastaajista ja melko samaa mieltä 36 prosenttia vastaajista. Taulukossa 8 esitetään lisäksi vastaajien suhtautuminen väittämään ikäluokittain. Alle 40-vuotiaista vastaajista enemmistö on väitteen kanssa melko samaa mieltä, kun taas vanhempien ikäluokkien enemmistö on väitteen kanssa täysin samaa mieltä.

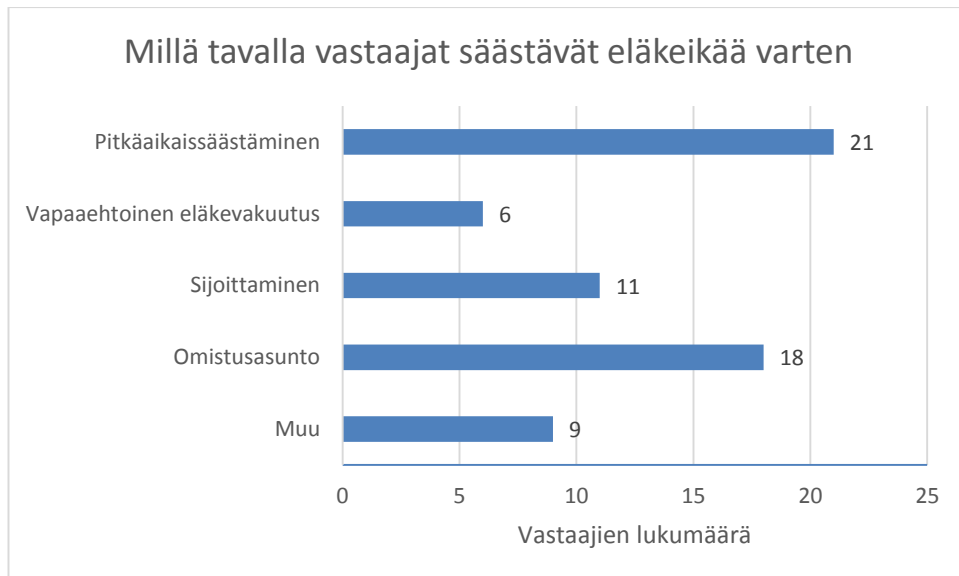
Taulukko 8. Onko taloudellinen varautuminen eläkeikää varten tarpeellista suhteessa vastaajien ikään.

	Vastaajan ikä			Yht.	% vastaa- jista
	40-v. tai alle	41–62-v.	63-v. tai yli		
Täysin eri mieltä	1	4	0	5	4 %
Hieman eri mieltä	3	10	4	17	14 %
Melko samaa mieltä	22	19	3	44	36 %
Täysin samaa mieltä	15	34	6	55	45 %
Yhteensä	41	67	13	121	100 %
% vastaajista	34 %	55 %	11 %	100 %	

Taulukko 9. Oletko aloittanut säästämisen eläkeikää varten. Vastaukset ikäluokittain.

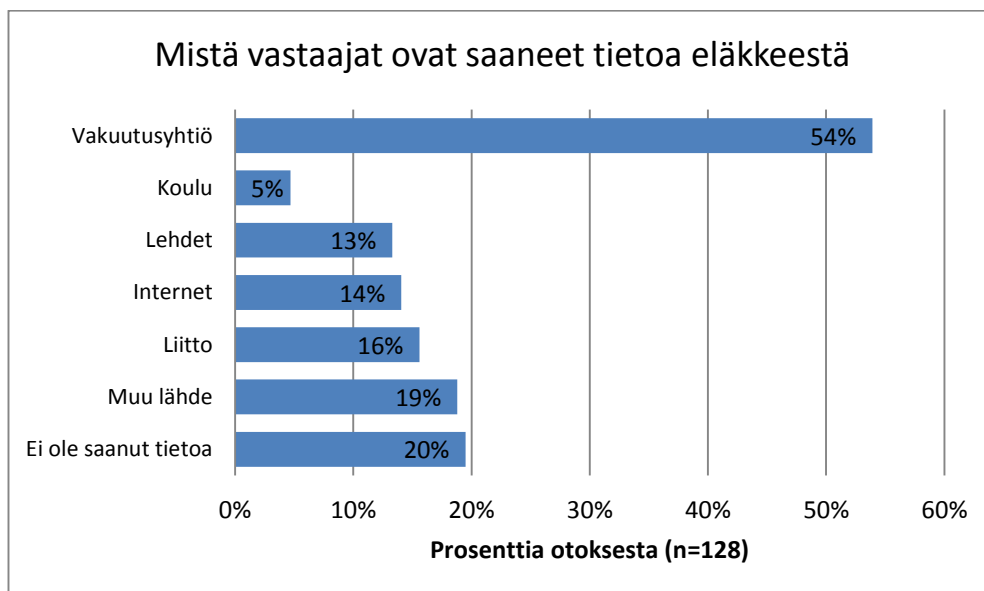
	Vastaajan ikä			Kaikki	% vastaa- jista
	40-v. tai alle	41–62-v.	63-v. tai yli		
Kyllä	9	27	3	39	33 %
Ei	27	40	8	75	63 %
En vielä	5	0	0	5	4 %
Yhteensä	41	67	11	119	100 %

Taulukosta 9 selviää, että 63 prosenttia vastaajista eivät ole aloittaneet säästämistä eläkeikää varten. Alle 40-vuotiaista suurin osa ei ole aloittanut säästämistä ja 5 vastaajaa ei ole vielä aloittanut säästämistä, mutta aikoo mahdollisesti aloittaa säästämisen tulevaisuudessa. Kuvion 5 mukaisesti pitkäaikaissäästäminen on suosituin säästämismuoto ja seuraavaksi suosituin omistusasunto. Muita vaihtoehtoja olivat muun muassa säästäminen sukanvarteen, muut omistuskäinteistöt sekä määräaikaistalletukset.

Kuvio 5. Vastaajien säästämistavat eläkeikää varten. (n=39)

Suurin osa eli 54 prosenttia vastaajista oli saanut tietoa eläkkeestä ja sen kertymisestä vakuutusyhtiöltä (kuvio 6). 25 vastaajaa vastasi, ettei ole saanut tietoa lainkaan. Muihin lähteisiin lukeutui muun muassa Kela, kirjanpitäjä, aiemmat ei-taiteenalan opinnot, kunta sekä tiedot aiemman työkokemuksen perusteella.

Kuvio 6. Lähteet, joista vastaajat ovat saaneet tietoa eläkkeestä ja sen kertymisestä. (n=128)

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä tiedusteltiin, ovatko vastaajat huolissaan taloudellisesta pärjäämisestään eläkeikäisenä (Liite 1). Taulukon 10 mukaisesti vastaajista 48 prosenttia oli väitteen kanssa täysin samaa mieltä ja 11 prosenttia täysin eri mieltä. Alexandria Pankkiiriliikkeen teettämän tutkimuksen mukaan suomalaisista 63 prosenttia uskoo elintasonsa laskevan taloudellisista syistä jäädessään eläkkeelle (Alexandria Pankkiiriliike 2013). Kuvataiteilijoiden mielipiteet ovat samansuuntaiset, vaikka kysymykset eivät suoraan vertailukelpoisia olleetkaan, sillä 48 prosenttia on taulukon 10 mukaisen väitteen kanssa täysin samaa mieltä ja 70 prosenttia taulukon 11 mukaisen väitteen kanssa samaa tai täysin samaa mieltä.

Miesten ja naisten vastausten välillä on kuitenkin havaittavissa eroa, sillä kuten taulukko 10 havainnollistaa, miehistä 38 prosenttia on väitteen kanssa täysin samaa mieltä ja 31 prosenttia hieman eri mieltä, kun taas naisten vastaavat luvut ovat 52 prosenttia ja 12 prosenttia. Kun vastauksista yhdistetään täysin samaa mieltä ja samaa mieltä yhdeksi kategoriaksi sekä täysin eri mieltä ja eri mieltä toiseksi kategoriaksi, saadaan taulukko 11. Taulukon 11 tilanteen khiin neliö -testin p-arvo on 0,019 (Liite 5), joten miesten ja naisten mielipiteissä on todennäköisesti eroa myös perusjoukossa (Holopainen & Pulkkinen 2008, 204).

Taulukko 10. Olen huolissani taloudellisesta pärjäämisestäni eläkeikäisenä.

	Mies		Nainen		Kaikki	% vastaajista
	Lkm	%	Lkm	%		
Täysin eri mieltä	5	13 %	9	11 %	14	11 %
Hieman eri mieltä	12	31 %	10	12 %	22	18 %
Melko samaa mieltä	7	18 %	21	25 %	28	23 %
Täysin samaa mieltä	15	38 %	43	52 %	58	48 %
Kaikki	39	100 %	83	100 %	122	100 %

Taulukko 11. Olen huolissani taloudellisesta pärjäämisestäni eläkeikäisenä tiivistetyllä mielipideasteikolla.

	Sukupuoli		Kaikki	% vastaajista
	Mies	Nainen		
Eri mieltä	17	19	36	30 %
Samaa mieltä	22	64	86	70 %
Kaikki	39	83	122	100 %

Taulukoiden 10 ja 11 perusteella naiskuvataiteilijat vaikuttavat olevan enemmän huolissaan taloudellisesta pärjäämisestään eläkeikäisenä kuin mieskuvataiteilijat. Taulukossa 12 tarkastellaan samaa väitettä eri-ikäisten vastaajien näkökulmasta. Eri ikäluokkien välisissä mielipiteissä on havaittavissa eroja ja taulukon 12 khiin neliö -testin p-arvo on 0,001 (Liite 5). Alle 40-vuotiaista vastaajista 66 prosenttia on väitteen kanssa samaa mieltä, mutta seuraavasta ikäluokasta eli 41–62-vuotiaista jo 81 prosenttia on väitteen kanssa samaa mieltä. Yli 63-vuotiaista enää 31 prosenttia on väitteen kanssa samaa mieltä, mihin vaikuttaa todennäköisesti se, että vastaajat ovat jo niin lähellä mahdollista eläköitymistään, että tietävät oman toimeentulonsa.

Taulukko 12. Olen huolissani taloudellisesta pärjäämisestäni eläkeikäisenä. Vastaukset ikäluokittain.

	40-v. tai alle		41–62-v.		63-v. tai yli		Kaikki vastaajat	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Eri mieltä	14	34 %	13	19 %	9	69 %	36	30 %
Samaa mieltä	27	66 %	55	81 %	4	31 %	86	70 %
Yhteensä	41	100 %	68	100 %	13	100 %	122	100 %

Kuusi vastaajaa vastasi kysymykseen kuusi olevansa eläkkeellä. Eläkkeellä oleville vastaajille oli kyselyyn muotoiltu omat kysymykset 17–24, jotka on esitetty liitteessä 1. Väähäisten vastausmäärien ja tulkinnanvaraisten taustatietokysymysten vuoksi eläkkeellä olevien vastaajien vastauksia ei analysoitu tarkemmin.

5.3 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tutkimuksen validiteetilla ilmaistaan, missä määrin on mitattu juuri sitä, mitä pitikin mitata (Holopainen & Pulkkinen 2008, 16). Kyselyyn vastanneet henkilöt ovat voineet ymmärtää kyselylomakkeen kysymykset toisin kuin tutkija on tarkoittanut, mikä tulee ottaa huomioon tulosten käsittelyssä (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232). Sisäisesti tutkimus on validi, sillä tutkimus kyselylomakkeineen vastaa tutkimusongelmaan, kuitenkin sillä varauksella, että vastaaja on voinut ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin tutkija. Ulkoinen validiteetti eli saatujen tulosten yleistettävyyden sijaan on hieman kyseenalainen, sillä vaikka vastauksia saatiin 128 kappaletta, vastausprosentti on heikko ja otoskoon määrittämisessä on käytetty harkinnanvaraisuutta. (Vilpas 2014, 11.)

Reliabiliteetti ilmaisee mittaustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen kykyä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimustulos voidaan todeta reliabeliksi, jos eri mittauskerralla saadaan samanlaisia tuloksia tai jos eri arvioijat päätyvät samanlaiseen lopputulokseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Tämän tutkimuksen reliabiliteettiin voi vaikuttaa se, että tieto kyselylomakkeesta on saapunut vastaajille eri ajankohtina. Tämän vuoksi joidenkin järjestöjen edustajilla on voinut olla pitempi vastausaika kuin toisilla, minkä vuoksi toisella mittauskerralla olisi mahdollista saada erilaisia tuloksia. Tähän kyselyyn Valokuvataiteilijoiden liitosta saatiin vain kolme vastausta, joten mikäli valokuvataiteilijoiden käsitykset eroaisivat merkittävästi muiden kuvataiteilijoiden käsityksistä, tutkimustulos voisi olla erilainen seuraavalla mittauskerralla.

5.4 Tutkimuksen virhelähteitä

Otantatutkimuksen kokonaisvirheen muodostavat otantavirheet ja otantaan liittymättömät virheet. Otantavirheitä ovat esimerkiksi sopimaton otantamenetelmä, otoksen edustamattomuus tai liian pieni otoskoko. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 41.) Näiden otantavirheiden välttämiseksi otokseen valittiin kaikki Suomen Taiteilijaseuran ja Ornamon jäsenet, jotta otoskoko olisi tarpeeksi suuri. Tutkimuksen perusjoukko koostuu ammattikuvataiteilijoista, joten yhteistyöjärjestöjen valinta oli perusteltua. Suomalaisten ammattikuvataiteilijoiden suuren määrän ja saavutettavuusongelmien vuoksi otantamenetelmänä käytettiin ryväotantaa. Harkinnanvaraisen otannan käyttö yhteistyöjärjestöjen valinnassa lisää otantavirhettä, mutta on kuitenkin perusteltavissa valittujen järjestöjen suurella jäsenmäärällä, helpolla saavutettavuudella sekä eri alojen ammattikuvataiteilijoiden edustavuudella.

Otantaan liittymättömiä virheitä ovat vastaamiseen liittyvät virheet sekä vastaamattomuudesta ja tavoittamattomuudesta johtuvat virheet (Holopainen & Pulkkinen 2008, 41). Vastaamiseen liittyvistä virheistä kysymysten väärinymmärtäminen on riskinä kyselylomaketta käytettäessä. Väärinymmärrysten minimoimiseksi kyselylomakkeen täytti kaksi koevastaajaa, joiden kommentit muun muassa kysymyksenasettelusta ja vastausvaihtoehdoista otettiin huomioon ennen varsinaisen kyselyn julkaisemista. Koevastaajina käytettiin ammattikuvataiteilijoita, jotta voitiin varmistaa kysymyksenasettelun sopi-

vuus kohderyhmälle. Lisäksi Suomen Taiteilijaseuran yhteyshenkilö ja opinnäytetyöohjaaja tarkastivat kyselylomakkeen ennen sen julkaisemista. Tutkimuksessa voi olla myös tutkijasta johtuvia virhelähteitä (Holopainen & Pulkkinen 2008, 41). Tämän tutkimuksen kohdalla tutkijasta johtuvia virhelähteitä olivat tutkimusongelman puutteellinen määrittely ennen kyselyn toteuttamista sekä kyselylomakkeen taustakysymysten epäselvyydet, joita lomakkeeseen jäi pohjatyöstä huolimatta.

Kyselylomakkeen (Liite 1) taustatietokysymyksissä 6 ja 7 oli taustatyöstä ja oikoluvusta huolimatta mahdollisuus kysymysten erilaiseen tulkintaan vastaajien välillä. Kysymyksen 6 olisi voinut muotoilla eri tavoin, jotta vastaajat olisivat varmasti ymmärtäneet kysymyksessä olevan päätyö vastaushetkellä. Esimerkiksi eräs vastaaja oli vastannut vapaaseen vastauskenttään toimivansa tutkijana ja taideammattissaan, joten jälkikäteen on mahdotonta arvioida, kuuluiko vastaaja mihin kategoriaan kysymyksissä 6 ja 7. Lisäksi kysymyksessä 7 olisi voinut korostaa, että kysymyksessä tiedustellaan päätyön luonnetta. Kuitenkin kyselylomakkeen tutkimusongelmaan liittyvät kysymykset olivat mitä ilmeisimmin selkeästi ymmärrettävissä.

Vastaamattomuudesta ja tavoittamattomuudesta johtuen otoskoko voi poiketa tavoittelusta, joten otoskoko valittiin niin suureksi, että vastauksia saataisiin riittävästi kadosta huolimatta (Holopainen & Pulkkinen 2008, 41). Aihe on ajankohtainen, sillä kuvataiteilijoiden eläketurvasta on keskusteltu viime vuosien aikana mediassa, joten kyselyyn odotettiin melko korkeaa vastausprosenttia (Hirsjärvi ym. 2009, 196). Kyselyvastausten paremmalla karhuamisella vastausprosenttia olisi voinut saada hieman korkeammaksi. Valokuvataiteilijoiden liitosta saatiin vain kolme vastausta, joten mahdollisesti kyseinen järjestö on saanut tiedon kyselystä liian tiukalla aikataululla, eivätkä jäsenet ole ehtineet vastaamaan.

6 Pohdinta

Tässä opinnäytetyössä esitetyn tutkimuksen tuloksista voidaan olettaa, että kuvataiteilijat arvioivat jäävänsä eläkkeelle muita suomalaisia myöhemmin. Alexandria Pankkiiriliikkeen (Alexandria Pankkiiriliike 2013) mukaan 52 prosenttia suomalaisista uskoo jäävänsä eläkkeelle 63–66-vuotiaana. Tätä opinnäytetyötä varten tehdyn tutkimuksen mukaan 35 prosenttia kuvataiteilijoista aikoo jäädä eläkkeelle 63–66-vuotiaana ja 63 prosenttia yli 66-vuotiaana. Tutkimustulokseen tulee kuitenkin suhtautua varauksella, sillä otos ei välttämättä kuvaa koko perusjoukkoa. Kuvataiteilijoiden eläköitymistä vanhempana voi kuitenkin selittää kuvataiteilijoiden työn luonteella, sillä moni jatkaa työskentelyä kutsumusammattissaan mahdollisimman pitkään. Toisaalta voi myös olla mahdollista, että kutsumuksen sijaan jotkut kuvataiteilijat voivat joutua jatkamaan työskentelyä mahdollisimman vanhaksi toimeentulonsa turvaamiseksi.

Oli odotettavissa, että kuvataiteilijat tietävät ja arvioivat eläkkeensä suuruuden melko huonoksi. 78 prosenttia vastaajista arvioi riittävän eläkkeen määräksi yli 1200 euroa kuukaudessa, mutta vastaajista vain 15 prosenttia arvioi saavansa tämän verran eläkettä. Vuonna 2012 eläkkeelle jääneillä henkilöillä keskimääräinen vanhuuseläke oli 1809 euroa kuukaudessa, naisten keskimääräisen eläkkeen ollessa 1508 euroa kuukaudessa ja miesten 2099 euroa. (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013, 26.) 68 prosenttia kyselyyn vastanneista kuvataiteilijoista piti riittävänä eläkkeen määränä 1000–1600 euroa kuukaudessa, mikä on alle keskimääräisen suomalaisen palkansaajan saaman eläkkeen.

On mahdollista, että taloudellinen varautuminen eläkeikää varten on tärkeämpää 41–62-vuotiaiden ikäluokassa kuin sitä nuorempien, sillä tutkimustulosten perusteella enemmistö alle 40-vuotiaista kuvataiteilijoista oli melko samaa mieltä ja enemmistö 41–62-vuotiaista oli täysin samaa mieltä siitä, että taloudellinen varautuminen eläkeikää varten on tarpeellista. Mahdollinen syy tälle tulokselle on esimerkiksi se, että nuoret eivät vielä pidä ajankohtaisena eläkesäästämistä eivätkä vielä huomaa ajatellakaan eläkkeen aikaisia asioita. Alle 40-vuotiaista vastaajista 66 prosenttia ei myöskään ollut vielä aloittanut säästämistä eläkettä varten. Kuitenkin eläkesäästämisen aloittaminen mahdol-

lisimman nuorena on kannattavaa. Jos säästämisen aloittaa noin 30-vuotiaana, kuukausittainen säästösumma on kymmeniä euroja. Jos taas säästämistä ei ole aloittanut 60 ikävuoteen mennessä, tavallisen palkansaajan tuloilla säästäminen alkaa olla jo melko haastavaa. (Simola 2013.)

Kaikista vastaajista 70 prosenttia on huolissaan taloudellisesta pärjäämisestään eläkeikäisenä, mikä oli odotettavissa oleva tulos. Yllättävää oli kuitenkin, että havaittavissa oli ero miesten ja naisten suhtautumisen välillä eli miehet eivät olleet niin usein huolissaan toimeentulostaan kuin naiset. Myös eri ikäluokkien välillä oli havaittavissa eroja suhtautumisessa, eli alle 40-vuotiaista 66 prosenttia ja 41–62-vuotiaista 81 prosenttia oli huolissaan toimeentulostaan eläkkeellä. Tähän eroon voi myös vaikuttaa se, että nuoret eivät pidä ajankohtaisena eläkkeen aikaisia asioita. Toisaalta alle 40-vuotiaistakin merkittävä osa oli huolissaan toimeentulostaan, mikä voi viitata siihen, että nuoretkin kuvataiteilijat ovat tietoisia omista eläkenäkymistään ja kuvataiteilijoiden sosiaaliturvan tilanteesta. Kuvataiteilijoiden sosiaaliturva on ajankohtainen aihe, josta on tehty useita raportteja 2000-luvun aikana ja josta on myös uutisoitu mediassa, joten tätäkin kautta nuoret kuvataiteilijat ovat voineet saada tietoa omasta eläkekertymästään.

6.1 Mahdollisia jatkotutkimusaiheita

Sukupuolten välisessä suhtautumisessa oli kyselytulosten perusteella havaittavissa eroja ainakin oman tulevan eläkkeen arvioinnissa sekä huolestuneisuudesta eläkkeen aikaisen toimeentulon suhteen. Naiskuvataiteilijat arvioivat oman eläkkeensä suuruuden alemmaksi kuin mieskuvataiteilijat. Tämän tutkimuksen perusteella oli havaittavissa eroa miesten ja naisten välillä myös riittävän eläkkeen suuruutta arvioitaessa, mutta tilastollisesta testattaessa tämän tuloksen p-arvot olivat liian suuria koko perusjoukkoa koskevien päätelmien tekemiseksi.

Myös eri-ikäisten kuvataiteilijoiden suhtautumisessa tutkimuskysymyksiin oli havaittavissa joitain eroja. Ikäluokkien välisissä vastauksissa oli eroja ainakin kysyttäessä, onko vastaaja huolissaan taloudellisesta toimeentulosta eläkeikäisenä. Mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla eri-ikäisten tai nuorten kuvataiteilijoiden käsitysten ja suhtautumisen

selvittäminen. Lisäksi eri-ikäisten kuvataiteilijoiden kiinnostusta eläkesäästämismahdollisuuksiin voitaisiin selvittää. Kuvataiteilijoiden eläke-ennuste on todetusti heikko, joten kiinnostusta eläkesäästämiseen saattaisi löytyä. Eläkesäästämisen aloittamisen esteenä voi kuitenkin olla palkkatason pienuus, jolloin säästäminen kuukausittain ei ole mahdollista. Kuitenkin pienillä kuukausittaisilla summilla säästämällä on merkitystä lähinnä silloin, kun säästäminen aloitetaan tarpeeksi nuorena.

Eläkesäästämistä koskevalla tutkimuksella voitaisiin kuitenkin mahdollisesti herättää nuorempia vastaajia pohtimaan ajoissa omaa eläketurvaansa. Kuvataiteilijat olivat tämän opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella saaneet tietoa eläkkeestään lähinnä vakuutusyhtiöltä, joten mahdollisesti esimerkiksi liittojen tai oppilaitosten roolia tiedonvälittäjänä voitaisiin myös harkita.

6.2 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa korostui erityisesti tiedonhankinta. Tietoa oli varsinakin internetissä paljon, joten aineiston haltuunotto oli haastavaa. Lähdeluettelosta tuli ehkä liiankin pitkä, mutta toisaalta prosessin aikana tutustuin laajasti lähdemateriaaliin ja löysin uutta tietoa jatkuvasti lisää. Lähdeluettelosta olisi tullut tiiviimpi jos olisin käyttänyt enemmän painettua materiaalia internet-lähteiden sijaan, mutta toisaalta eläkejärjestelmiin liittyvä tieto muuttuu nopeassa tahdissa ja internet-lähteistä sai ajantasaisimman tiedon. Tiedonhankinnan myötä opin myös käyttämään internet-lähteitä monipuolisemmin kuin ennen, esimerkiksi tutustumalla Finlex- ja Valtion talousarvioesityksien tietokantoihin.

Käytännönläheisin oppimani asia opinnäytetyöprosessissa oli pohjatyön ja suunnittelun tärkeys prosessin onnistumisen kannalta. Tutkimusongelman alakysymyksineen olisi voinut määritellä tarkemmin ennen varsinaisen kyselyn työstämistä, jotta kyselystä olisi saanut vielä enemmän irti. Tarkemmin rajatun tutkimusongelman myötä myös prosessin aikatauluttaminen olisi todennäköisesti ollut helpompaa tavoitteiden ollessa selkeämpiä. Kyselyä tehtäessä olisi myös voinut rohkeammin ottaa mallia aiemmin tehdyistä, samankaltaisista kyselyistä.

Tätä työtä tehtäessä harjaantuivat myös Excelin käyttöaidot. Lisäksi sisäistin paremmin kvantitatiiviseen tutkimukseen liittyvät menetelmät ja käsitteet kuin mitä koulun kursseilla. Palkitsevinta opinnäytetyön tekemisessä olikin juuri kyselytulosten käsittely, niiden perusteella tehty päättely sekä jatkotutkimusaiheiden löytäminen.

Lähteet

- Aaltonen, A. 2011. Taidemaalariiliiton eläketutkimus 2010. Luettavissa: http://www.painters.fi/tiedostot/TML_elaketutkimus_2010.pdf. Luettu: 25.2.2014.
- Aaltonen, S. 2001. Ornamon perustaminen ja historiaa. Luettavissa: <http://www.ornamo.fi/index/12?pageId=83>. Luettu: 25.4.2014.
- Ahonen, K. & Knuuti, J. 2007. Lakisääteistä eläketurvaa täydentävä lisäeläketurva. Teoksessa Hietaniemi, M. & Ritola, S. (toim.). Suomen eläkejärjestelmä, s. 89–100. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2007:5. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/k%C3%A4sikirjat/suomen_elakejarjestelma_2007_7.pdf. Luettu: 14.1.2014.
- Akola, E. 2007. Kuvataiteilijat palkansaajina, yrittäjinä ja taiteentekijöinä. Luettavissa: http://www.artists.fi/files/52/Elisa_Akola.pdf. Luettu: 21.10.2013.
- Akola, E., Heinonen, J., Kovalainen, A., Pukkinen, T. & Österberg, J. 2007. Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen eri ammateissa 2000-luvun Suomessa. Työpoliittinen tutkimus -sarja no. 326. Helsinki. Luettavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt326.pdf. Luettu: 21.10.2013.
- Alexandria Pankkiiriliike 2013. Alexandria tutki: suurin osa suomalaisista uskoo elintonsa laskevan työuran jälkeen. Asiakaslehti 4/2013. Luettavissa: <http://asiakaslehti.alexandria.fi/uutiset/?newsid=389&title=Alexandria+tutki+uutisenä>. Luettu: 24.9.2013.
- Artist's Association MUU 2013. Yhdistyksen jäsenet. Luettavissa: http://www.muu.fi/site/?page_id=18. Luettu: 19.4.2014.

Ekholm, J. 2010. Taidealalla ennätysmäärä työttömiä. Luettavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-02-18_006.html?s=0#1. Luettu: 21.1.2014.

Eläketurvakeskus 2006. Yksityisen sektorin työeläkeuudistus: keskeiset muutokset ja arviointia niiden vaikutuksista. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_1606_1164_3874_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/sis%C3%A4lt%C3%B6sivut/el%C3%A4kej%C3%A4rjestelm%C3%A4t/liitetiedostot/yksityisen_sektorin_ty%C3%B6el%C3%A4keuudistus_keskeiset_muutokset_ja_arviointia_niden_vai- kutuksista.pdf. Luettu: 15.12.2013.

Eläketurvakeskus 2010. Yrittäjän työtulo. Eläketurvakeskuksen ohjeet yrittäjän työtulon määrittämiseksi. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/esitteet/yrittajan_tyotulo_2011_7.pdf. Luettu: 1.3.2014.

Eläketurvakeskus 2012. TyEL 2007. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/tyel_2007/1163/tyel_2007. Luettu: 15.12.2013.

Eläketurvakeskus 2013a. Eläke osana sosiaaliturvaa. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4ke_osana_sosiaaliturvaa/234/el%C3%A4ke_osana_sosiaaliturvaa. Luettu: 29.11.2013.

Eläketurvakeskus 2013b. Eläkkeiden historia Suomessa. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kkeiden_historia_suomessa/300/el%C3%A4kkeiden_historia_suomessa. Luettu: 29.11.2013.

Eläketurvakeskus 2013c. YEL-yrittäjät. Luettavissa: <http://www.etk.fi/fi/service/yel-yritt%C3%A4j%C3%A4t/237/yel-yritt%C3%A4j%C3%A4t>. Luettu: 1.3.2014.

Eläketurvakeskus 2014a. Eläketaso ja siihen vaikuttavat tekijät. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4ketaso_ja_siihen_vaikuttavat_tekij%C3%A4t/261/el%C3%A4ketaso_ja_siihen_vaikuttavat_tekij%C3%A4t. Luettu: 21.1.2014.

Eläketurvakeskus 2014b. Eläketurvan kattavuus ja vakuuttaminen. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4keturvan_kattavuus_ja_vakuuttaminen/235/el%C3%A4keturvan_kattavuus_ja_vakuuttaminen. Luettu: 5.5.2014.

Eläketurvakeskus 2014c. Eläkkeiden verotus ja maksut. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kkeiden_verotus_ja_maksut/268/el%C3%A4kkeiden_verotus_ja_maksut. Luettu: 5.5.2014.

Eläketurvakeskus 2014d. EU-lainsäädännön kehittäminen. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/service/lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n_kehitt%C3%A4minen/1614/lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n_kehitt%C3%A4minen. Luettu: 5.5.2014.

Eläketurvakeskus 2014e. Kansaneläke-etuudet. Luettavissa: <http://www.etk.fi/fi/service/kansanel%C3%A4ke-etuudet/247/kansanel%C3%A4ke-etuudet>. Luettu: 5.5.2014.

Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2013. Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2012. Suomen virallinen tilasto: Sosiaaliturva 2013. Helsinki. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tilastojulkaisut/tilastovuosikirjat/tilasto_suomen_elakkeensaajista_2012_7.pdf. Luettu: 5.1.2014.

Finanssivalvonta 2014a. Eläkesäästäminen. Luettavissa: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/Pages/Default.aspx#.UxCJo86ua7Q>. Luettu: 9.5.2014.

Finanssivalvonta 2014b. Sidottu pitkäaikaissästäminen (PS). Luettavissa: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Elakesaastaminen/PS/Pages/Default.aspx#.UxCKac6ua7Q>. Luettu: 28.2.2014.

Findikaattori 2013. Ammatillinen järjestäytyminen. Luettavissa: <http://www.findikaattori.fi/fi/36>. Luettu: 20.2.2014.

Finlands svenska författareförening rf, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen Säveltäjät ry & Suomen Taiteilijaseura ry 2013. Vapaat taiteilijat haluavat MYEL-eläkkeen. Luettavissa: http://www.artists.fi/tietoa_toiminnasta/ajankohtaista/vapaat_taiteilijat_haluavat_myel-elakkeen.1326.news. Luettu: 25.2.2014.

Hakala, P. 2013. Riittävätkö rahat eläkkeellä? Iltalehti, Uutiset 3.9.2013, s. 10.

HE 159/2009. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sidotusta pitkäaikaissästämisestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 90/2012. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuloverolain muuttamisesta.

HE 92/2008. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Tammi. Helsinki.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2008. Tilastolliset menetelmät. 5., uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Iranto, A. 2011. Kuvataiteilijoiden eläke-ennuste todella surkea. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/kuvataiteilijoiden_elake-ennuste_todella_surkea/5305932. Luettu: 16.4.2013.

Karhunen, P. & Rensujeff, K. 2006. Taidealan koulutus ja työmarkkinat – Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen. Tutkimusyksikön julkaisuja n:o 31. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.

Karttunen, S. 2004. Taiteilijoiden lukumäärän kehitys 1950-luvulta 2000-luvulle – kasvaako työvoima työllisyyttä nopeammin? Teoksessa Arpo, R. (toim.). Taiteilija Suomessa – Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset, s. 13–36. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Helsinki.

Karttunen, S. 2006. Kuvataiteilijoiden koulutusurat. Ammattiopinnot Suomessa ja ulkomailla. Tilastotietoa taiteesta nro 37. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki.

Kela 2013. Kenelle kansaneläkettä? Luettavissa: <http://www.kela.fi/kenelle-kansanelaketta>. Luettu: 5.1.2014.

Kela 2014a. Kenelle takuueläkettä? Luettavissa: http://www.kela.fi/takuuelake_kenelle-takuuelaketta. Luettu: 9.5.2014.

Kela 2014b. Määrä. Luettavissa: http://www.kela.fi/vanhuuselake_maara. Luettu: 9.5.2014.

Kela 2014c. Takuueläke. Luettavissa: <http://www.kela.fi/takuuelake>. Luettu: 9.5.2014.

Knuuti, J. & Ritola, S. 2013. Kokonaiseläke 2013. Työeläke, kansaneläke ja verotus. Eläketurvakeskuksen katsauksia 01/2013. Helsinki. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/katsaukset_ja_selvitykset/katsaukset/kokonaiselake_2013_tyoelake__kansanelake_ja_verotus_7.pdf. Luettu: 8.1.2014.

Kontio, K. 2007. Eläketurvan historia. Teoksessa Hietaniemi, M. & Ritola, S. (toim.). Suomen eläkejärjestelmä, s. 133–145. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2007:5. Helsinki. Luettavissa: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/k%C3%A4sikirjat/suomen_elakejarjestelma_2007_7.pdf. Luettu: 18.11.2013.

Laakso, L. 2013. "Eläke ei riitä, sadan tonnin säästöt auttavat". Luettavissa: <http://www.kaupalehti.fi/etusivu/elake+ei+riita,+sadan+tonnin+saastot+auttavat/201309501619>. Luettu: 24.9.2013.

Laki kansaneläkeindeksistä 1.6.2001/456.

Laki valtion taiteilija-apurahoista 28.11.1969/734.

Laki valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta 658/2012.

Luukka, T. & Viljanen, K. Kun Taiteella ei elä. Helsingin Sanomat, 12.3.2014, B1-B2.

Löf, R. 2014. Enemmän taiteilijoita, vähemmän tuloja. Savon Sanomat, 107, 3, Kulttuuri 4.1.2014, s. 14.

Maatalousyrittäjän eläkelaki 22.12.2006/1280 2 luku 8a§

Mela 2014a. Apurahansaajia koskevan lakiuudistuksen taustaa. Luettavissa: <http://www.mela.fi/fi/apurahansaajat/elakevakuutus/apurahansaajia-koskevan-lakiuudistuksen-taustaa>. Luettu: 9.5.2014.

Mela 2014b. Eläkevakuutus. Luettavissa: <http://www.mela.fi/fi/apurahansaajat/elakevakuutus>. Luettu: 9.5.2014.

Mertanen, T. 2012a. Apurahasta vanhuudenturvaksi. Valtion ylimääräiset taiteilijaeläkkeet vuosina 1970–2011. Työpapereita 51. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. Luettavissa: <http://www.taike.fi/documents/10162/76105/TY+ty%C3%B6paperi+51+12+kok.pdf>. Luettu: 21.10.2013.

Mertanen, T. 2012b. Taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuus ja koettu vaikuttavuus. Selvitys valtion taiteilija-apurahan saajista vuosina 2006–2010. Työpapereita 50. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. Luettavissa: http://www.taike.fi/documents/10162/76105/no_50.pdf. Luettu: 24.2.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Raportti selvitystoimenpiteistä ja selvittäjä Tarja Cronbergin esitys hallitusohjelmatavoitteiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:19. Luettavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKMtr19.pdf?lang=fi>. Luettu: 1.3.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a. Valtion ylimääräinen taiteilijaeläke. Luettavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Valtion_ylimaarainen_taideilijaelake?lang=fi. Luettu: 20.10.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b. 61 uutta taiteilijaeläkettä. Luettavissa: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2013/06/taiteilijaelakkeet2013.html?lang=fi>. Luettu: 20.10.2013.

Opetusministeriö 2008. Kuvataiteen koulutus ja tutkimus Suomessa 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:11. Luettavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr11.pdf?lang=fi>. Luettu: 26.2.2014.

Ornamo 2014a. Keitä me olemme? Luettavissa: <http://www.ornamo.fi/index/12?pageId=4>. Luettu: 25.4.2014.

- Ornamo 2014b. Ornamon jäsenjärjestöt. Luettavissa: <http://www.ornamo.fi/index/12?pageId=13>. Luettu: 25.4.2014.
- Pajunen, A. & Ruotsalainen, K. 2012. Hyvinvointikatsaus, 23, 1/2012, 8-13. Luettavissa: https://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka01_12.pdf. Luettu: 26.1.2014.
- Parviala, A. 2013. Nyt se tapahtui: Eläkemaksut eivät enää kata maksettuja eläkkeitä. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/nyt_se_tapahtui_elakemaksut_eivat_ena_kata_maksettuja_elakkeita/6578528. Luettu: 14.1.2014.
- Rensujeff, K. 2004. Taiteellinen työ ja toimeentulo – taiteilijan työmarkkinat, sosiaaliturva ja verotus. Teoksessa Arpo, R. (toim.). Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset, s. 101–126. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Helsinki.
- Rensujeff, K. 2014. Taiteilijan asema 2010 – Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus. Taiteen edistämiskeskus. Helsinki. Luettavissa: http://www.taike.fi/documents/10921/0/Taiteilijan_asema_2010.pdf. Luettu: 9.5.2014.
- Simola, P. 2013. Säästä paras mahdollinen eläke – asiantuntijavinkit. Luettavissa: <http://www.studio55.fi/tastapuhutaan/article/saasta-paras-mahdollinen-elake---asiantuntijavinkit/234644>. Luettu: 5.5.2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:1. Luettavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2765155&name=DLFE-15437.pdf. Luettu: 8.1.2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Elinaikakerroin vahvistettu vuodelle 2014. Luettavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1867628>. Luettu: 11.1.2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2014a. Eläketurva. Luettavissa: http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/elaketurva. Luettu: 8.1.2014.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014b. Toimeentuloturva on osa sosiaaliturvaa. Luettavissa: <http://www.stm.fi/toimeentulo>. Luettu: 9.5.2014.

Suomen Kuvanveistäjäliitto 2014. Suomen Kuvanveistäjäliiton jäsenluettelo. Luettavissa: http://www.sculptors.fi/?page_id=14. Luettu: 19.4.2014.

Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto 2014. Jäsenluettelo. Luettavissa: <http://www.skjl.fi/jasenluettelo/>. Luettu: 20.4.2014.

Suomen Taidegraafikot 2014. Taiteilijat. Luettavissa: <http://www.taidegraafikot.fi/taiteilijat.html>. Luettu: 19.4.2014.

Suomen Taiteilijaseura 2014a. Edunvalvonta. Luettavissa: <http://www.artists.fi/edunvalvonta>. Luettu: 25.4.2014.

Suomen Taiteilijaseura 2014b. Jäsenpalvelut. Luettavissa: <http://www.artists.fi/jasenpalvelu>. Luettu: 25.4.2014.

Suomen Taiteilijaseura 2014c. Suomen Taiteilijaseuran historiaa. Luettavissa: http://www.artists.fi/tietoa_toiminnasta/historiaa. Luettu: 25.4.2014.

Suomen Taiteilijaseura 2014d. Verkkomatrikkeli. Luettavissa: <http://www.artists.fi/jasenpalvelu/verkkomatrikkeli>. Luettu: 3.2.2014.

Suomen Taiteilijaseura 2014e. Yrittäjän eläkevakuutus YEL. Luettavissa: http://www.artists.fi/edunvalvonta/elaketurva/yrittajan_elakevakuutus_yel. Luettu: 1.3.2014.

Taidemaalariiliitto 2014. Taidemaalariiliiton jäsenet. Luettavissa: <http://www.painters.fi/taiteilijat/taiteilija-a.html>. Luettu: 19.4.2014.

Taiteen edistämiskeskus 2012. Valtion taiteilija-apuraha 272 taiteilijalle. Luettavissa: http://www.taike.fi/web/taike/newsitem/-/news/141247?p_p_auth=Z5KTsUsb.
Luettu: 26.2.2014.

Talouselämä 2013. Suomalaiset pelkäävät: Työeläke ei riitä, päälle tarvitaan vielä 100 000 euroa. Luettavissa: <http://www.talouselama.fi/uutiset/suomalaiset+pelkaavat+tyoelake+ei+riita+paalle+tarvitaa+viela+100+000+euroa/a2202739>. Luettu: 24.9.2013.

Taloussanomat 2011. Kymmenen vuotta – näin eläkkeet ovat nousseet. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/raha/2011/11/15/kymmenen-vuotta-nain-elakkeet-ovat-nousseet/201116887/139>. Luettu: 4.2.2014.

Taloussanomat 2013. Ulkomaiset tutkijat: Suomen eläkejärjestelmä pelaa – uudistuksia maltilla. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/tyomarkkinat/2013/01/07/ulkomaiset-tutkijat-suomen-elakejarjestelma-pelaa-uudistuksia-maltilla/2013262/12>. Luettu: 16.4.2013.

Työeläke.fi 2014. Mistä eläke kertyy? Luettavissa: <http://www.tyoelake.fi/fi/nainelake-muodostuu/mistaelakekertyy/Sivut/default.aspx>. Luettu: 9.5.2014.

Valokuvagalleria Hippolyte 2014. Taiteilijat. Luettavissa: <http://www.hippolyte.fi/taiteilijat-2/>. Luettu: 19.4.2014.

Valtiovarainministeriö 2014. Talousarvioesitys 2014. 51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille. Luettavissa: <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2014&lang=fi&maindoc=/2014/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&id=/2014/tae/hallituksenEsitys/YksityiskohtaisetPerustelut/29/80/51/51.html>. Luettu: 20.2.2014.

Vilpas, P. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Luettavissa: <http://users.metropolia.fi/~pervil/kvantsu/Moniste.pdf>. Luettu: 10.5.2014.

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake.

1. Sukupuoli

- nainen
- mies

2. Ikäsi

- korkeintaan 30 vuotta
- 31–40 vuotta
- 41–50 vuotta
- 51–62 vuotta
- 63–68 vuotta
- yli 69 vuotta

3. Asutko

- Suomessa
- Ulkomailla

4. Korkein loppuun suorittamasi tutkinto

- peruskoulu
- ammattikoulu/lukio
- ammattikorkeakoulu
- yliopisto
- muu, mikä? _____

5. Mihin taidejärjestöihin kuulut? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Suomen Kuvanveistäjäliitto
- Muu ry
- Suomen Taidegraafikot
- Taidemaalari liitto
- Valokuvataiteilijoiden liitto
- Suomen Kuvataidejärjestöjen liitto
- Paikallisyhdistys/alueellinen taiteilijaseura (esimerkiksi Lahden taiteilijaseura ry tai Porin Taidegraafikot ry)
- Teollisuustaitteen Liitto Ornamo
- Muu, mikä? _____

6. Missä ammatissa toimit tällä hetkellä pääasiallisesti?

- toimin taideammattissani
- teen ei-taiteellista työtä
- olen työtön → siirry kys. 8
- olen eläkkeellä → siirry kys. 17
- muu, mikä: → siirry kys.8

7. Työskentelytilanteesi:

- työsuhteessa yksityisellä sektorilla
- työsuhteessa julkisella sektorilla
- työskentelen apurahalla
- toimin yrittäjänä/freelancerina
- muu, mikä? _____

8. Minkä ikäisenä uskot jääväsi vanhuuseläkkeelle?

- alle 63-vuotiaana
- 63–64-vuotiaana
- 65-vuotiaana
- 66–68-vuotiaana
- yli 69-vuotiaana

9. Arvioi, minkä suuruista eläkettä tulet saamaan eläkkeelle jäädessäsi (euroa/kuukausi):

- alle 750,- /kk
- 750–1000 ,- /kk
- 1000–1200,- /kk
- 1200–1400,- /kk
- 1400–1600 ,- /kk
- yli 1600,- /kk

10. Minkä suuruinen eläke olisi mielestäsi toimeentulosi kannalta riittävä (euroa/kuukaudessa)?

- alle 750,- /kk
- 750–1000 ,- /kk
- 1000–1200,- /kk
- 1200–1400,- /kk
- 1400–1600 ,- /kk
- yli 1600,- /kk

11. Taloudellinen varautuminen eläkeikää varten on mielestäni tarpeellista.

1. Täysin eri mieltä
2. Hieman eri mieltä
3. Melko samaa mieltä
4. Täysin samaa mieltä

12. Oletko aloittanut säästämisen eläkeikää varten?

- Kyllä
- Ei → siirry kys. 14
- En vielä, mutta aion aloittaa eläkesäästämisen tulevaisuudessa → siirry kys.14

13. Millä tavoilla säästät eläkeikää varten? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Pitkäaikaissäästäminen (eläkesäästötili, sijoitusrahastot)
- Yksilöllinen eläkevakuutus (takuutuottoinen vakuutus säästö, sijoitus-salkku ym)
- Rahasto- tai osakesijoittaminen
- Omistusasunto
- Muu, mikä? _____

14. Olen saanut tarpeeksi tietoa siitä, miten eläkkeeni kertyy.

1. Täysin eri mieltä
2. Hieman eri mieltä
3. Melko samaa mieltä
4. Täysin samaa mieltä

15. Mistä olet saanut tietoa eläkkeestäsi ja sen kertymisestä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Vakuutusyhtiöltä
- Koulusta
- Lehdistä
- Internetistä
- Liitosta
- Muualta, mistä?
- En ole saanut tietoa

16. Olen huolissani taloudellisesta pärjäämisestäni eläkeikäisenä.

1. Täysin eri mieltä
2. Hieman eri mieltä
3. Melko samaa mieltä
4. Täysin samaa mieltä

Jos vastaus kysymykseen kuusi oli Olen eläkkeellä:

17. Minkä ikäisenä jäit eläkkeelle?

- alle 63-vuotiaana
- 63–64-vuotiaana
- 65-vuotiaana
- 66–68-vuotiaana
- yli 69-vuotiaana

18. Kuinka suuri on eläkkeesi? (euroa/kuukaudessa)

- alle 750,- / kk
- 750–1000,- / kk
- 1000–1200,- / kk
- 1200–1400,- / kk
- 1400–1600,- / kk
- yli 1600,- / kk

19. Minkä suuruinen eläke olisi mielestäsi toimeentulosi kannalta riittävä? (euroa/kuukaudessa)

- alle 750,- / kk
- 750–1000,- / kk
- 1000–1200,- / kk
- 1200–1400,- / kk
- 1400–1600,- / kk
- yli 1600,- / kk

20. Taloudellinen varautuminen eläkeikää varten on mielestäni tarpeellista.

1. Täysin eri mieltä
2. Hieman eri mieltä
3. Melko samaa mieltä
4. Täysin samaa mieltä

21. Oletko säästänyt eläkeikää varten?

- Kyllä
- Ei → siirry kys. 23

22. Millä tavoilla olet säästänyt eläkeikää varten? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Pitkäaikaissäästäminen (esim. eläkesäästötili tai sijoitusrahastot)
- Yksilöllinen eläkevakuutus (esim. takuutuottoinen vakuutussäästö tai sijoitussalkku)
- Rahasto- tai osakesijoittaminen
- Omistusasunto
- Muu, mikä?

23. Olen saanut tarpeeksi tietoa siitä, miten eläkkeeni kertyy.

1. Täysin eri mieltä
2. Hieman eri mieltä
3. Melko samaa mieltä
4. Täysin samaa mieltä

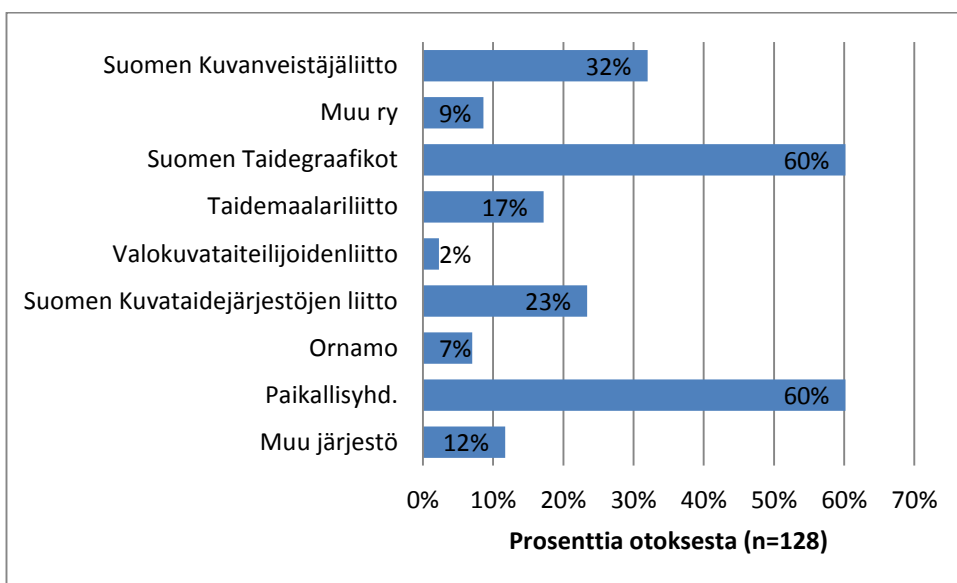
24. Mistä olet saanut tietoa eläkkeestäsi ja sen kertymisestä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Vakuutusyhtiöltä
- Oppilaitoksesta
- Lehdistä
- Internetistä
- Liitosta
- Muualta, mistä?
- En ole saanut tietoa

Liite 2. Vastauksien lukumäärät ja vastausprosentit kuvataidejärjestöittäin.

	Jäsenten lkm	Vastauksien lkm	% jäsenistä	% otoksesta
Suomen Kuvanveistäjäliitto	427	41	9,6 %	32,0 %
Muu ry	604	11	1,8 %	8,6 %
Suomen Taidegraafikot	371	77	20,8 %	60,2 %
Taidemaalari liitto	1276	22	1,7 %	17,2 %
Valokuvataiteilijoiden liitto	400	3	0,8 %	2,3 %
Ornamo	2100	9	0,4 %	7,0 %
Kaikki	n. 5100	128	2,5 %	

Liite 3. Arviot eläkkeen suuruudesta ja riittävästä eläkkeen määrästä järjestöittäin.

Arvio oman eläkkeen suuruudesta kuvataidejärjestöittäin.

€/kk	Kuvan- veistäjät	Muu ry	Taide- graafikot	Taide- maalarit	Kuvatai- dejärjestö- jen liitto	Paikallis- järjestö	Muu jär- jestö
alle 1000	77,8 %	90,9 %	68,1 %	50,0 %	69,2 %	70,0 %	73,3 %
1000–1400	13,9 %	9,1 %	19,4 %	30,0 %	19,2 %	18,6 %	6,7 %
yli 1400	8,3 %	0,0 %	12,5 %	20,0 %	11,5 %	11,4 %	20,0 %
Yhteensä	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
n	36	11	72	19	26	72	15

Arvio riittävän eläkkeen suuruudesta kuvataidejärjestöittäin.

€/kk	Kuvan- veistäjät	Muu ry	Taide- graafikot	Taide- maalarit	Kuvatai- dejärjestö- jen liitto	Paikallis- järjestö	Muu jär- jestö
alle 1000	5,6 %	0,0 %	6,9 %	0,0 %	7,7 %	2,8 %	6,7 %
1000–1400	25,0 %	45,5 %	41,7 %	36,8 %	50,0 %	40,3 %	40,0 %
yli 1400	69,4 %	54,5 %	51,4 %	63,2 %	42,3 %	56,9 %	53,3 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
n	36	11	72	19	26	72	15

Liite 4. Kyselylomakkeen saatekirje.

Saatekirje 27.3.2014

Hei!

Opiskelen HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa liiketaloutta ja kerään aineistoa tradenomin tutkintoon kuuluvaan opinnäytetyöhöni, jonka aiheena on kuvataiteilijoiden suhtautuminen eläkkeen kertymiseen. Opinnäytetyö toteutetaan kyselytutkimuksena, johon kutsun sinut vastaamaan. Kyselylomakkeen täyttämiseen menee noin 5 minuuttia. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä.

Kyselyyn pääset vastaamaan tästä linkistä

<https://www.webropolsurveys.com/S/DD95F0DB5D034C25.par>

Viimeinen vastauspäivä on 10.4.2014.

Kiitos jo etukäteen vastauksestasi!

Ystävällisin terveisin

Jenni Tanskanen

Liite 5. Tilastollisen testauksen dokumentit.

Arvio oman eläkkeen suuruudesta sukupuolen mukaan.

Havaitut lukumäärät.

	Mies	Nainen	Yhteensä
Alle 1000€/kk	23	61	84
1000-1400 €/kk	6	16	22
yli 1400€/kk	9	3	12
Yhteensä	38	80	118

Odotetut lukumäärät.

	Mies	Nainen	Yhteensä
Alle 1000€/kk	27,1	56,9	84
1000-1400 €/kk	7,1	14,9	22
yli 1400€/kk	3,9	8,1	12
Yhteensä	38	80	118

$$x^2=11,21 \quad df=2 \quad p=0,04$$

Alle viiden suuruisia odotettuja lukumääriä: 16,7 %

Pienin odotettu lukumäärä: 3,9

Huoli taloudellisesta pärjäämisestä eläkeikäisenä sukupuolen mukaan.

Havaitut lukumäärät.

	Mies	Nainen	Yhteensä
Eri mieltä	17	19	36
Samaa mieltä	22	64	86
Yhteensä	39	83	122

Odotetut lukumäärät.

	Mies	Nainen	Yhteensä
Eri mieltä	11,5	24,5	36
Samaa mieltä	27,5	58,5	86
Yhteensä	39	83	122

$$x^2=5,46 \quad df=1 \quad p=0,019$$

Alle viiden suuruisia odotettuja lukumääriä: 0,0 %

Huoli taloudellisesta pärjäämisestä eläkeikäisenä ikäluokkien mukaan.

Havaitut lukumäärät.

	40-v. tai alle	41-62-v.	63-v. tai yli	Yhteensä
Eri mieltä	14	13	9	36
Samaa mieltä	27	55	4	86
Yhteensä	41	68	13	122

Odotetut lukumäärät.

	40-v. tai alle	41-62-v.	63-v. tai yli	Yhteensä
Eri mieltä	12,1	20,1	3,8	36
Samaa mieltä	28,9	47,9	9,2	86
Yhteensä	41	68	13	122

$$\chi^2=13,81 \quad df=2 \quad p=0,001$$

Alle viiden (5) suuruisia odotettuja lukumääriä: 16,7 %

Pienin odotettu lukumäärä: 3,8